

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหาร ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1.1 การมีส่วนร่วม

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

1.3 องค์ประกอบคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและบทบาท

ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ทฤษฎีและแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

2.1 หลักสูตรและความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

2.2 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.3 กระบวนการการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.4 บทบาทความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

2.5 ปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.6 ปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.7 ข้อควรคำนึงในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

2.8 บริบทของโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยภายในประเทศ

3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.ทฤษฎีและแนวคิดการมีส่วนร่วม

1.1 การมีส่วนร่วม

1.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นิรันทร จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์

กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องกับดังกล่าวเป็นการเข้าใจให้กระทำให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย สามารถสรุปเป็นรูปสมการได้ดังนี้

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation = Cooperate + Responsibility

โดยให้ความหมายของความร่วมมือร่วมใจว่า หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

คุษฎี อายุวัฒน์ และคณะ (2535 : 35) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้โอกาสประชาชนเข้าร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่กระบวนการเบื้องต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุด โดยที่การเข้าร่วมอาจจะร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือครบวงจรก็ได้การเข้าร่วมทั้งรายบุคคล กลุ่มหรือองค์กร ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกัน การรับผิดชอบร่วมกันเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

หวัง (Whang, 1981 : 91-92) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการในการเข้าไปดำเนินงานของบุคคล หรือของกลุ่มเพื่อได้สะท้อนถึงความสนใจของตน หรือเพื่อให้การสนับสนุนทางด้านกำลังงานหรือทรัพยากรต่อสถาบัน/ระบบ ที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตของพวกเขา

สหประชาชาติ (United Nation, 1981 : 5) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสมาชิกในสังคมที่กว้างกว่าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนารวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

มิดเกิ้ลีย์ (Midgley, 1986 : 7) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีอิสระในตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยโครงการนั้นจะประสบความสำเร็จเมื่อชุมชนเป็นผู้กำหนดความต้องการและประโยชน์จากโครงการนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเมื่อบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้ถอนตัวออกไปแล้ว โครงการนั้น ๆ ก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไปได้

ไวท์ (White, 1982 : 11) ได้ให้คำจำกัดความว่าการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติด้วยกัน มิติที่หนึ่งคือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่สองมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติตามที่ได้ออกใจ และมิติที่สามมีส่วนร่วมในการ

แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงานและยังมีอีกมิติหนึ่งที่หน้าพิจารณาเป็นมิติที่สี่ คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กุสตาโว (Gustavo. 1992 : 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทั้งโดยปกติทั่วไปเป็นที่เข้าใจกันว่า หมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่างแต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนและลึกซึ้งไปกว่าเพียงการมีความรับผิดชอบ เมื่อการมีส่วนร่วมนี้โยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การได้เข้าร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่กระบวนการเบื้องต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุด โดยการเข้าร่วมดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆมีทั้งรายบุคคล กลุ่มหรือองค์กร ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องมีความรับผิดชอบร่วมกันและร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.1.2 ประเภทของการมีส่วนร่วม

การแบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของนักวิชาการทั้งหลายยังมีความแตกต่างกันและใช้เกณฑ์ในการแบ่งที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น แนวคิดของโคเฮน และอันฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff. 1997 : 13) ที่มองการมีส่วนร่วมว่ามี 3 มิติได้แก่ มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร ใครที่เข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมด้วยวิธีการอย่างไร จากแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการแบ่งแนวคิดของการมีส่วนร่วมจะต้องใช้เกณฑ์หลักถึง 3 เกณฑ์ สำหรับนักวิชาการอื่นๆ เช่น อาร์สไตน์ (Amatein. 1969) แบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ชั้น โดยอาร์สไตน์ ใช้อำนาจในการตัดสินใจของประชาชนเป็นเกณฑ์ในการจำแนกระดับของการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ชั้นต่ำที่สุดคือประชาชนไม่มีอำนาจตัดสินใจใดๆ ไปจนถึงชั้นสูงสุดคืออำนาจเป็นของประชาชน อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการคนหนึ่ง คือ

ดัสเซลดอร์ฟ (Dusseldorp. 1981 : 35-53) ได้รวบรวมแนวคิดในการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วม (Types of Participation) ของนักวิชาการต่าง และใช้คุณลักษณะ(Characteristics) 9 ประการมาจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 9 กลุ่มดังต่อไปนี้

1. การจำแนกตามระดับความสมัครใจ (Degree of Voluntaires)
2. วิธีของการมีส่วนร่วม (Way of Involvement)
3. ความเข้มของการมีส่วนร่วม (Intensities of Activities)
4. ความถี่ของการมีส่วนร่วม (Frequency of Activities)

5. ระดับของประสิทธิผล (Degree of Effectiveness)
6. พิสัยของกิจกรรม (Range of Activities)
7. ระดับขององค์การ (Organizational Level)
8. ผู้เข้าร่วม (Participants)
9. ลักษณะของการวางแผน (Style of Planning)

บัญญัติ แก้วส่อง (2531 : 39) ได้จำแนกประเภทการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนาได้เป็น 5 ประเภทคือ

1. การมีส่วนร่วมในขั้นต้องริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่คิดเห็น มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายใน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการ และมีส่วนในการจัดลำดับของความต้องการด้วย
2. การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแบ่งทรัพยากรที่ใช้
3. การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ไปมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือเข้ามาบริหารงานประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
4. การมีส่วนร่วมในขั้นรับประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนา หรือยอมรับผลกระทบอันอาจเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรมต่อสังคมหรือบุคคล
5. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลจากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่เข้าร่วมประเมินค่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งการประเมินอาจปรากฏในรูปแบบการประเมินย่อย (Formative Evaluation) อันนับเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าที่ทำเป็นระยะๆ หรือกระทำในรูปแบบของการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด

ประดิษฐ์ จันทร์ไทย (2532 : 10) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการจัดการศึกษาพบว่าครูมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 2 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ คือ การมีส่วนร่วมโดยอิสระ มีส่วนร่วมโดยไม่มีกฎหมาย ระเบียบ ประเพณีและข้อตกลงยอมรับ การมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการโดย

ปึกเอกบุคคล คือ การเกี่ยวข้องเฉพาะคราว เช่น ในฐานะของผู้ชำนาญการพิเศษในสาขาอาชีพเป็นต้น ส่วนการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการโดยกลุ่มบุคคล เป็นการรวมกลุ่มผู้ที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันเฉพาะคราวไม่ต่อเนื่อง เช่น กลุ่มผู้สนใจการเรียนกีฬาของโรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ คือ การมีส่วนร่วมโดยมีกฎหมาย ระเบียบ ประเพณีและข้อตกลงร่วมกันรองรับ การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการโดยปึกเอกบุคคล เช่น การได้รับเลือกตั้งเป็นตัวแทนและเกี่ยวข้องโดยตรง การมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการโดยกลุ่มบุคคล เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู สมาชิกวิชาชีพ

สรุปแนวคิดประเภทการมีส่วนร่วม ผู้วิจัย ได้แนวคิดจากนักวิชาการที่ทำให้เห็นได้ ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีมากมายหลายประเภท แต่ทุกประเภทนั้น การมีส่วนร่วมจะเป็นผลที่สุดต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ริเริ่มแผนงาน มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมในการรับผลประโยชน์ ส่วนการมีส่วนร่วมของครูนั้นจะเห็นว่ามีการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ และการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ แต่อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมประเภทใดก็ตามงานที่ร่วมปฏิบัติจะบรรลุเป้าหมายสูงสุดได้ผู้มีส่วนร่วมต้องมีข้อตกลงร่วมกันทุกขั้นตอน

1.1.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

จะอ้อณ วุฒิศรรมรักษา (2526 : 33) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ คือ

1. การร่วมประชุม
2. การออกความคิดเห็นและข้อเสนอ
3. การวิเคราะห์ปัญหาให้กระจ่าง
4. การออกเสียงสนับสนุนหรือคัดค้านปัญหา
5. การออกเสียงเลือกตั้ง
6. การบริจาคเงิน
7. การบริจาควัตถุ
8. การช่วยเหลือด้านแรงงาน
9. การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ได้ถูกต้อง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐทำการส่งเสริมชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัคร ให้มามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

เรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ โดยมีส่วนร่วมในลักษณะต่อไปนี้

1. ร่วมศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นรวมทั้งความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมกันตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจการ โครงการของชุมชนตามความสามารถของตนเองและหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาล ได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

อकिन ระพีพัฒน์ (2527 : 101-102) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของลักษณะของการมีส่วนร่วมได้ 4 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) โดยเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ที่เป็นไปทั้งในรูปของการเข้าร่วมโดยมีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร หรือการเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมถึงการเข้าร่วมในการลงแรงและร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างควบคู่กันไป
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ในรูปแบบนี้นับเป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

สรุปจากแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้แนวคิดดังนี้ ลักษณะของการมีส่วนร่วม คือ เป็นการร่วมทำการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน

เป็นการร่วมทำการศึกษาค้นคว้า คิดหา วางน โยบายหรือแผนงานและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดจนลักษณะการมีส่วนร่วมการประเมินผล หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.1.4 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

กรรณิกา ชมดี (2524 : 13) ได้รูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม (Attendance at Meeting)
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (Financial Contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committees)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่มการ (Entrepreneurs)
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้แรงงาน (Employers)
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material Contribution)

World Health Organization (อ้างถึงใน อนงค์ พัฒนจักร. 2535 : 42) ได้เสนอว่ารูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วย

1. การวางแผน (Planning) ในส่วนนี้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตาม ประเมินผลและติดตามประการสำคัญคือการตัดสินใจ
2. การดำเนินกิจกรรม (Implementation) ในส่วนนี้ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรร ควบคุมการเงินและการบริการ
3. การใช้ประโยชน์ (Utilization) เป็นส่วนที่ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพัฒนาตนเอง และการควบคุมทางสังคม
4. การได้รับผลประโยชน์ (Obtaining Benefits) ในส่วนนี้ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากัน ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

ปรัชญา ศรีภา (2540 : 33) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. รูปแบบที่ให้ความสำคัญของเนื้อหา กล่าวคือ รูปแบบประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดแผนเข้าร่วมในการกระทำ และรับผลประโยชน์ตลอดจนเข้าร่วมในการประเมินผลการกระทำด้วย
2. รูปแบบที่ให้ความหมายในการจัดรูปความสัมพันธ์ หรือรูปแบบขององค์กร ซึ่งการมีส่วนร่วมอาจเกิดจากความสมัครใจหรืออาจเกิดจากการชักจูงหรือเกิดจากการบังคับ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปได้ทั้งมีรูปแบบมีตัวแทนหรือไม่มีตัวแทนก็ได้
3. รูปแบบที่ให้ความสำคัญในรูปของกิจกรรม ในรูปแบบนี้จะเป็นเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะแบบแข่งขัน แบบไม่แข่งขันหรือแบบเฉื่อยชาก็ได้

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้แนวคิดดังนี้ รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่มีความสมบูรณ์นั้นต้องประกอบด้วย การวางแผนการตัดสินใจในและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการและบริการและรับผลประโยชน์ ประโยชน์ร่วมกันตลอดจนเข้าร่วมในการประเมินผลการกระทำด้วย

1.1.5 ปัจจัยการมีส่วนร่วม

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1977 : 7-26) เป็นนักวิชาการที่ศึกษาวิจัยและปฏิบัติงานโครงการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม โดยโคเฮนและอัฟฮอฟ ได้กล่าวถึงบริบท (Context) ของการมีส่วนร่วมว่า คงไม่มีใครสามารถวัดการมีส่วนร่วมได้โดยปราศจากการพิจารณาถึงความเป็นจริงของเงื่อนไขต่างๆ ที่ห้อมล้อมการมีส่วนร่วมนั้นอยู่ โดยบริบทดังกล่าวนี้ โคเฮนและอัฟฮอฟ จำแนกออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ

1. คุณลักษณะของโครงการที่กระทบต่อการมีส่วนร่วม (Effects of Project Characteristics on Participation) ได้แก่
 - 1.1 ผลกระทบของสิ่งนำเข้าสู่โครงการ (Entry Effects) ได้แก่ ความซับซ้อนของเทคโนโลยีที่ใช้ในโครงการทรัพยากรที่ต้องการของโครงการ
 - 1.2 ผลกระทบของประโยชน์จากโครงการ (Benefit Effects) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่สามารถสัมผัสได้หรือผลประโยชน์ที่มีตัวตนให้สัมผัสได้
 - 1.3 ผลกระทบของการออกแบบ (Design Effects) ได้แก่ การเชื่อมโยงโครงการ ความยืดหยุ่นของโครงการ
2. ผลกระทบของสิ่งแวดล้อมต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วม (Task Environment) ได้แก่
 - 2.1 ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ (Physical and Biological Factors)

2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors)

2.3 ปัจจัยด้านการเมือง (Political Factors)

2.4 ปัจจัยด้านสังคม (Social Factors)

2.5 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (Cultural Factors)

2.6 ปัจจัยด้านประวัติความเป็นมา (Historical Factors)

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมมีทั้งปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม เช่น ปัจจัยด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรม เป็นต้น

1.1.6 ระดับของการมีส่วนร่วม

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531 : 24-30) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 7 ระดับ เป็นต้น

ระดับที่ 1 ถูกบังคับ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย

ระดับที่ 2 ถูกล่อ ลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อด้วยผลประโยชน์ในรูปแบบของค่าจ้างแรงงานหรือความสะดวกสบายบางอย่าง

ระดับที่ 3 ถูกชักชวน การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ส่วนมากเป็นโครงการที่ราชการคิดขึ้นเองเรียบร้อยแล้ว แล้วพยายามชักชวนประชาชนให้มีส่วนร่วมมือ โดยอาศัยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ต่างๆ

ระดับที่ 4 สัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ ลักษณะการมีส่วนร่วมชนิดนี้ ปกติว่าปัญหาความต้องการของประชาชนจะได้เอาใจใส่ขึ้นบ้าง กล่าวคือ ผู้วางโครงการจะสำรวจปัญหาความต้องการของชาวบ้านด้วยการเรียกประชุม สอบถาม สัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจปัญหาของชาวบ้าน คืออะไร ควรแก้ไขด้วยวิธีใด ยังคงเป็นเรื่องของราชการ

ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความคิดเห็น ประชาชนจะเริ่มเข้าไปมีส่วนในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการและการดำเนินการตามโครงการแต่การตัดสินใจยังคงเป็นส่วนราชการ

ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการ ในระดับนี้ทางราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนจะมีโอกาสตัดสินใจว่า ปัญหาของตนคืออะไร จะแก้ไขอย่างไร วิธีใดดีที่สุด จนกระทั่งมีสิทธิ์เสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติด้วย

ระดับที่ 7 มีโอกาสตัดสินใจ ในระดับนี้ ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจในทุกเรื่องตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลโครงการ

ตามแนวคิดของสมาคมสาธารณสุขอเมริกา (American Public Health Association. อ้างถึงในบัญญัติกร แก้วส่อง, 2531 : 18) ซึ่งจำแนกระดับการมีส่วนร่วมไว้ 3 ระดับดังนี้

1. ระดับการตัดสินใจ (Decision-Making) ในระดับนี้มีส่วนร่วมในการวางแผน และจัดการกับกิจกรรมการพัฒนาด้วยตนเองจึงถือว่าการมีส่วนร่วมระดับนี้เป็นการรับผิดชอบด้วยตนเอง (Level of Responsibility by Themselves)

2. ระดับการร่วมมือ (Cooperation) ในระดับนี้มีส่วนร่วมโดยให้ความร่วมมือในการพัฒนาตามแผนงานที่ริเริ่มโดยหน่วยงานภายนอกบางครั้งจะร่วมเสียสละเวลา แรงงานและทรัพย์สิน เพื่อให้แผนงานนั้นประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมในระดับนี้ถือเป็นการมีส่วนร่วมในระดับที่ยอมรับได้ (Acceptable Level of Participation)

3. ระดับการใช้ประโยชน์ (Utilization) ในระดับนี้จะยอมรับและใช้ประโยชน์จากบริการที่กำหนดไว้ ถือว่าการมีส่วนร่วมในระดับนี้เป็นการยอมรับบริการเท่านั้น เช่น เข้าร่วมโครงการวางแผนครอบครัว เป็นต้น

สรุปจากแนวคิดจากระดับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้แนวคิดดังนี้ แนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม พอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการคิดริเริ่มเอง ซึ่งอาจเกิดจากความสนใจและความเดือดร้อน ทำให้เกิดการผลักดันให้มีการรวมกลุ่มวางแผน และลงมือทำร่วมกันกิจกรรมต่างๆ โดยสมัครใจ

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักนำ ซึ่งเกิดจากความเกรงใจที่อาจมีความเกรงใจติดบุคคลที่เคารพนับถือหรืออาจจะใช้สิ่งล่อใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน โดยที่ไม่มีความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมโดยบังคับ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการใช้อำนาจที่เหนือกว่าไปบังคับให้กลุ่มบุคคลหรือกลุ่มองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินการพัฒนา

1.1.7 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ชาคิก และคณะ (Shadid and Others, 1982 : 356) เห็นว่าแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากที่สุด คือ แนวคิดของ โคนเซนและฮัพฮอฟ ซึ่งได้จำแนกขั้นตอนของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของ การตัดสินใจ (Decision Making) การดำเนินการ (Implementation) ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่ต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็

เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โครงการนั้น จะได้จากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากรการบริหารงานและการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้นนอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็ประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตคือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

สรุปจากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้แนวคิดดังนี้ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมจำแนกออกได้เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมิน

1.1.8 การวัดการมีส่วนร่วม

การวัดการมีส่วนร่วมที่จำแนกตามความเข้มของการมีส่วนร่วมหรืออาจเรียกอีกอย่างว่าเป็นการวัดในมิติเชิงคุณภาพนี้ สามารถจำแนกออกเป็นหลายแบบ โดยที่แบบละเอียดมาก ๆ คือแบบของอาร์สไตน์ ที่แบ่งออกเป็น 8 ขั้น การแบ่งเช่นนี้ทำให้สามารถวัดได้อย่างละเอียดและครอบคลุม แต่ทำได้ยากในทางปฏิบัติเนื่องจากการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับมีความคาบเกี่ยวกัน

อย่างไรก็ตาม อาร์สไตน์เองได้แบ่ง การมีส่วนร่วมทั้ง 8 ขั้นของตนเองเป็น 3 ขั้นใหญ่ๆ ซึ่งเป็นการแบ่งที่ดูขนานไว้ในบันได 8 ขั้น ของ อาร์สไตน์ โดยเนื้อหาจะแบ่งเป็น 3 ขั้นใหญ่ๆ ดังกล่าวพอสรุปได้ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมเทียม (Pseudo Participation) หรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใดๆ ในการตัดสินใจ แต่เป็นฝ่ายกระทำตามคำตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Partial Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมมีส่วนเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่นๆ

ระดับที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ความคิดเห็นของบุคคลที่เข้าร่วมได้รับการรับฟัง และยอมรับเป็นส่วนใหญ่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง

สรุปจากแนวคิดเกี่ยวกับการวัดการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้แนวคิดดังนี้ การวัดการมีส่วนร่วมที่จำแนกตามความเข้มของการมีส่วนร่วม อาร์สไตน์ ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทั้ง 8 ชั้น ของตนได้เป็น 3 ชั้นใหญ่ๆ คือระดับการมีส่วนร่วมเทียม ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน และระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

1.1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมใดๆ ให้ความช่วยเหลือและมีอิทธิพลต่อการดำเนินการกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

นาวัน พรหมใจสา (2545 : 23) มีความเห็นว่า การจัดการศึกษาของสถานบันการศึกษาได้เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเต็มศักยภาพและสนองตอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2542 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึง การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การกระตุ้นส่งเสริมให้ประชาชนมีความพร้อมและสนใจร่วมจัดการศึกษาเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องคิดหายุทธศาสตร์ในการจัดการศึกษา

ถวัลย์ มาศจรัส (2545 : 21) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาว่าเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชน เป็นจุดหมายของการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสำเร็จของการพัฒนาอย่างยิ่ง วงการพัฒนาชุมชนจึงมุ่งส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่หลากหลายที่ระบุถึงวิธีการส่งเสริมที่ได้ผลแน่นอน ไม่สามารถสร้างและมอบให้โดยคนภายนอกชุมชนแบบสำเร็จรูป เพราะความเข้มแข็งของชุมชนเองด้วยการส่งเสริมและแรงสนับสนุน หน่วยงาน องค์กร บุคคลที่เป็นภาคี หรือกัลยาณมิตรของชุมชน การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่จำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นกระบวนการแก้ปัญหา การตอบสนองความต้องการของชุมชน ความหมายของคำว่าชุมชนในเชิงรูปธรรม อาจเห็นภาพของขอบเขตและคนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่ความเป็นชุมชนนั้นหมายความว่าความไปมากกว่าขอบเขตพื้นที่ กล่าวคือกลุ่มคนที่อยู่รวมกันมีลักษณะทางสังคมวิถีชีวิตใกล้เคียงกัน ได้รับผลกระทบทางดีและไม่ดีเหมือนกันหรือ

เป็นการรวมตัวกันของชุมชน ที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน อาจเป็นการรวมตัวกันเป็นพื้นที่หรือ ไม้ก็ได้ โดยสมาชิกมีการติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำกิจกรรมร่วมกัน มีการเรียนรู้และจัดการร่วมกัน ดังนั้นหากมองภาพของชุมชนจึงไม่จำกัดอยู่เพียงคน หรืออาคาร บ้านเรือน สาธารณูปโภคหรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเท่านั้น ต้องมองลึกไปถึงสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การทำมาหากิน ความเป็นอยู่วิถีชีวิต การรวมกลุ่ม การติดต่อสื่อสาร หรือ มองแบบองค์รวมทั้งหมดนั่นเอง จุดหมายของการพัฒนาคือคนพัฒนาและชุมชนเข้มแข็ง คนที่พัฒนาแล้วจะมีลักษณะเด่นอยู่ 3 ประการ คือ มีคุณภาพได้แก่ความรู้และทักษะในวิชาชีพในเรื่อง สุขภาพ อนามัย รวมทั้งความรู้อื่น ๆ ที่ทำให้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่า มี คุณธรรม คนที่มีคุณธรรมจึงสามารถนับเป็นคนที่มีความคุณภาพ คำว่าคุณธรรมหมายถึงความดีที่เป็น คุณสมบัติของคน มักใช้คู่กับจริยธรรม หรือสามารถกล่าวได้ว่ามีคุณธรรมคือผู้ที่มีสัจจริยธรรม ซึ่งได้แก่ คนที่รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล การศึกษาวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบกึ่งทางการและเรียนรู้พร้อม กันและการเรียนรู้โดยคนในชุมชน เรื่องที่เกี่ยวกับคนในชุมชน เริ่มจากการเรียนรู้ร่วมกันของคน ในชุมชน ตั้งแต่สำรวจข้อมูลนำข้อมูล มาวิเคราะห์ วางแผนและหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความ ต้องการของชุมชน แล้วร่วมกันพัฒนาให้ยั่งยืน โดยมีแนวคิดที่ว่า “เรียนรู้ร่วมกันและแบ่งปัน ประโยชน์ร่วมกัน”

สรุปจากความเห็นดังกล่าวการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อที่จะทำให้ชุมชน เข้มแข็ง ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ด้วยแรงสนับสนุนของหน่วยงาน องค์กรหรือกัลยาณมิตรของชุมชนหรือคนในพื้นที่ มีการติดต่อสื่อสาร เอื้ออาทรและทำกิจกรรม ต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง โดยพัฒนาคนที่มีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนต้องเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล วางแผนและหาแนวทางใน การแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชนแล้วร่วมกันพัฒนาร่วมกันตามแนวคิดที่ว่า “เรียนรู้ ร่วมกันและแบ่งปันประโยชน์ร่วมกัน”

1.1.3 องค์ประกอบคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและบทบาทของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) ความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์คณะบุคคลที่ทำงานร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเองได้ตาม กรอบที่กฎหมาย กำหนด ดังนั้นความหลากหลายของบุคคลที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ จึงเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษา ที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านต่างๆ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีความสามารถต่อ การจัดการศึกษาดังนั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 19-21)

ผู้แทนผู้ปกครอง เป็นผู้สะท้อนปัญหาและความต้องการทางด้านคุณภาพทางการศึกษาและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้งในส่วนที่คาดหวังและสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและร่วมมือกับครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้แทนครู เป็นผู้ที่มีความชำนาญในสายวิชาชีพครุมีความสำคัญต่อการนำเสนอข้อมูลด้านกระบวนการเรียนรู้ ปัญหา และความต้องการสนับสนุน ช่วยเหลือรวมทั้งรายงานผลการจัดการศึกษา

ผู้แทนองค์กรชุมชน เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิก ส่วนหนึ่งของชุมชนและให้มีความร่วมมือกับสถานศึกษาทั้งในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้

ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการที่ครอบคลุมทั้งเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษาและมีความสำคัญต่อสถานศึกษาอย่างยิ่งในเรื่องการขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทรัพยากรทางการจัดการศึกษาและเชื่อมโยงแผนพัฒนาการศึกษากับแผนพัฒนาท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา เป็นผู้สะท้อนภาพของความรัก ความศรัทธาความภาคภูมิใจต่อสถาบันการศึกษาที่ตนได้รับการศึกษา ช่วยจรรโลงคุณค่าของสถาบันไปสู่ศิษย์รุ่นหลังให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเช่นกัน

ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือคณะผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ เป็นผู้นำเสนอและเติมเต็มข้อมูลด้านคุณธรรม จริยธรรมตามหลักของศาสนาซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในด้านต่างๆ ที่จะช่วยเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ครอบคลุมในทุกๆ ด้านอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะกรรมการและเลขานุการ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญที่จะสะท้อนภาพของการบริหารจัดการ ผู้ช่วยเหลือให้คำปรึกษาสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นการทำงาน ทบทวนรายงาน สะท้อนความคิดเห็นเปิดโอกาสให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่จัดเตรียมการประชุม รายงานผลการประชุมและสนับสนุนด้านอุปกรณ์

ห้องประชุม วัสดุใช้สอย รวมทั้งพิจารณาติ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากที่ประชุมไปสู่การปฏิบัติ

ดังนั้นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นองค์กรคณะบุคคลในการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม จึงต้องอาศัยผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในสาขาหลากหลายและเข้าใจการศึกษา มีความมุ่งมั่น มีเวลาที่จะอุทิศแรงกายแรงใจพัฒนาสถานศึกษาของชุมชนให้มีคุณภาพ และได้มาตรฐานตามที่ชุมชน สังคมและประเทศชาติต้องการซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนสังคมเข้มแข็งและประเทศชาติก้าวหน้า

2) บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งเป็นองค์กรคณะบุคคลทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ (2541 : 28) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ การดำเนินงานของโรงเรียน จำเป็นต้องแสวงหาเงินมาใช้เพื่อช่วยให้งานประสบความสำเร็จ ดังนั้น การให้การแสวงหาและการให้การสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น จำเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญยิ่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

รุ่ง แก้วแดง (2541 : 33) กล่าวถึง หน้าที่ของคณะกรรมการศึกษา สรุปได้ว่ากรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาคือเป็นผู้ให้คำแนะนำ แสวงหาความช่วยเหลือจากแหล่งต่างๆ เป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อโรงเรียนจะได้จัดการศึกษาให้สนองความต้องการของชุมชนตลอดจนสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ประธาน คงฤทธิศึกษากร (2543 : 16) พบว่า ไม่มีปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เพราะจะมีการนัดหมายกันล่วงหน้าและทุกชุมชนมีความรู้สึกภาคภูมิใจ และเต็มใจเข้ามามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น โดยการเป็นวิทยากรและให้บริการศึกษาดูงานในองค์กรท้องถิ่น

เพื่อให้การบริหารและการจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2543 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา ประกอบไปด้วย ผู้แทนครู ผู้แทน

ผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า และ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9-15 คน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 มีรายละเอียด 12 ประการดังนี้ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 9-10)

1. กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
 2. ให้ความเห็นชอบของแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
 3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
 4. กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา
 5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐาน
 6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการเด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ
 7. เสนอแนวทาง และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไปของสถานศึกษา
 8. ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและของชาติ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
 9. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน
 10. แต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร
 11. ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา
- ดังนั้นสรุปบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อสถานศึกษา จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสถานศึกษาซึ่งต้อง กำกับ สนับสนุนและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษาซึ่งเป็นหน้าที่ภายใต้กรอบของกฎหมายกำหนดเป็นภารกิจหลักที่จะต้องร่วมมือกับสถานศึกษา

2. ทฤษฎีและแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

2.1 หลักสูตรและความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

2.1.1 ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ในทัศนะที่แตกต่างกัน ดังนี้ ไทเลอร์ (Tyler, 1957 : 47) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการเรียนการสอนสำหรับเด็กแต่อยู่ภายใต้การควบคุมของโรงเรียน

ทาบา (Taba, 1982 : 56) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย จุดประสงค์และจุดมุ่งหมายเฉพาะ การเลือกเนื้อหาวิธีการเรียนการสอนและการประเมินผล

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974 : 84 อ้างถึงใน บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2544 : 14) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือ การจัดการเตรียมมวลประสบการณ์เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอย่างกว้างๆ และจุดมุ่งหมายเฉพาะของโรงเรียน

คอลล (Doll 84 อ้างถึงใน บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2544 : 14) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง ผลรวมของประสบการณ์เรียนรู้ ทักษะ นิสัยและมโนคติ ซึ่งผู้เรียนได้รับเป็นส่วนหนึ่งของตัวเขาและนำไปใช้ควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียน

ชาติรี สำราญ (2545 : 29) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์แห่งชีวิต วิธีชีวิตในชุมชนทุกชุมชนล้วนแล้วแต่เป็นหลักสูตร ถ้าหากครูสามารถหิบบนนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมีเรื่องราวการสนทนากิจกรรมและเป้าหมายที่ชัดเจน มวลประสบการณ์ทั้งหมดนั้นต้องหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียว ทั้งนี้ต้องสอดคล้องคุณธรรมและจริยธรรมด้วย

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542 : 44) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน โดยมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอนกำหนดไว้ในเอกสารเพื่อเป็นแม่บทในการจัดการเรียนการสอน

ลำลี รักสุทธิ (2545 : 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์หรือกิจกรรมที่จัดให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียนอันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติในทิศทางอันพึงประสงค์

จากการประมวลการให้ความหมายจากนักศึกษามากท่าน สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน โดยมีการวางแผนล่วงหน้าไว้อย่างเป็นขั้นตอนเพื่่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่างๆ อันเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของผู้เรียน

2.1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย สำหรับองค์ประกอบหลักสูตรนั้น มีผู้ให้ทัศนะไว้หลายท่านด้วยกัน ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962 : 4 อ้างใน สุวัฒน์ แสนทวี, 2538 : 43) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า โดยทั่วไปหลักสูตรมักประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ วัตถุประสงค์ เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล

ธารง บัวศรี (2542 : 8-9) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (Education goals and policies) หมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum aims) หมายถึงผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจบเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and structures) ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชา หรือกลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject objectives) หมายถึง ผลที่ต้องการเกิดแก่ผู้เรียน หลังจากที่ได้เรียนวิชานั้น ไปแล้ว
5. เนื้อหา (Content) หมายถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะและสามารถที่ต้องการให้มีรวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถหลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้
7. ยุทธศาสตร์การสอน (Instructional strategies) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้
8. การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum materials and instructional media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา และอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน นิคม ชมภูหลง (2545 : 25) กล่าวว่า หลักสูตรประกอบด้วย

1. หลักการเป็นเป้าหมายปลายทางของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายแสดงความคาดหวังของหลักสูตร

3. จุดมุ่งหมายเฉพาะ หรือจุดประสงค์ของกลุ่มวิชาหรือรายวิชา
4. โครงสร้างของหลักสูตร แสดงภาพรวมของหลักสูตร
5. เนื้อหาหลักสูตรประกอบด้วยขอบเขตเนื้อหาความรู้ที่จะให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้
6. การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. แนวทางการใช้หลักสูตร

จากนักการศึกษาหลายท่านที่พอสรุปได้ คล้ายกัน คือ ต้องศึกษานโยบายและเป้าประสงค์ จุดหมายของหลักสูตร รูปแบบโครงสร้างหลักสูตรและจุดประสงค์ของวิชา เนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ ยุทธศาสตร์การสอน การวัดและการประเมินผล และสื่อการเรียนการสอน ที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

2.1.3 ความสำคัญของหลักสูตร มีความสำคัญดังนี้

- 1) หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
- 2) หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอนอันเป็นส่วนร่วมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ
- 3) หลักสูตรเป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาลเพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตาม
- 4) หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐให้แก่สถานศึกษาด้วย
- 5) หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการศึกษาของรัฐบาล
- 6) หลักสูตรกำหนดแนวทางในการส่งเสริม ความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 7) หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปได้ ในรูปใด
- 8) หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

9) หลักสูตรจะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพ

สรุปความสำคัญของหลักสูตร ซึ่งเป็นตัวแผนหรือตัวชี้แนวทางการปฏิบัติการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ซึ่งจะกำหนดจุดมุ่งหมายถึง ความเจริญของคนในชาติเพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ได้หลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัยมีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพ

2.2 หลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นเพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ 2551 : 3)

ปัญหาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเรื่อง ปัญหาความสับสนของปฏิบัติระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษากำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังไม่เป็นที่พอใจ(กระทรวงศึกษาธิการ 2551 : 1)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นอกเหนือจากการกำหนดวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้แล้วยังให้รายละเอียดในแต่ละสาระการเรียนรู้ ได้กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้น มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร ต้องสอนอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมถึงทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

เอกสารนี้ ช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับเห็นผลคาดหวังที่ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพและมีความเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจนเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนกระทั่งถึงสถานศึกษา จะต้องสะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ และครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปการจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษา สำหรับการศึกษาระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขมีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง

เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารการทำงาน การแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้

5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้ สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมอง และ พหุปัญญาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ และมีคุณลักษณะอัน พึงประสงค์อย่างไร เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไก สำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่า ต้องการอะไรจะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการ ประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบ เพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้การสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1. ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3)
2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4- 6) หลักสูตรได้มีการกำหนดรหัสกำกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเพื่อความเข้าใจและให้สื่อสารตรงกัน ดังนี้

ว 1.1 ป. 1/2

ป 1/2 ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ข้อที่ 1 1.1 สาระที่ 1 มาตรฐานข้อที่ 1 ว

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ต 2.3 ม.4-6/3 ม.4-6/3 ตัวชี้วัดชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ข้อที่ 3 2.3 สาระที่ 2 มาตรฐานข้อที่ 3 ต กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มี ศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการ เรียน และอาชีพ สามารถปรับตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจนักเรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ ตามที่ดี ความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมี เหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกันเอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษา วิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็น กลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษา วิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญ ตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อ แสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคมมีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสา พัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

ระดับการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรก ของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการ

คิดพื้นฐานการติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว มีทักษะในการคิดวิจารณ์ วิจารณ์ คัดสรรสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) การศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

การจัดเวลาเรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละ ไม่เกิน 5 ชั่วโมง
2. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียน วันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.) ปีละไม่เกิน 80 ชั่วโมง ปีละไม่เกิน 240 ชั่วโมง ไม่น้อยกว่า 1,560 ชั่วโมงรวมเวลาเรียนทั้งหมด ไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง/ปี

ไม่เกิน 1,200 ชั่วโมง/ปีรวม 3 ปีไม่น้อยกว่า 3,600 ชั่วโมง

การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถดำเนินการ
ดังนี้

ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้
ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน
และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด

ระดับมัธยมศึกษา ต้องจัดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนด
และสอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตรสำหรับเวลาเรียนเพิ่มเติม ทั้งในระดับประถมศึกษา และ
มัธยมศึกษา ให้จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับ
ความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตร เฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-
3 สถานศึกษาอาจจัดให้เป็นเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
และกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 360 ชั่วโมง

กิจกรรมแนะแนวกิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์
ในส่วนกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียน ได้ปฏิบัติ
กิจกรรม ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ป.1-6) รวม 6 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) รวม 3 ปี จำนวน 45 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6) รวม 3 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญ
และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนในการ
พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้
จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้
รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่างๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญ
ให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

1. หลักการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตาม
มาตรฐานการเรียนรู้สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้ และคุณธรรม

2. กระบวนการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติ ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้การเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัยกระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนาเพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

4. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

4.1 บทบาทของผู้สอน

4.1.1 ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ทำทายความสามารถของผู้เรียน

4.1.2 กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะ กระบวนการ ที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.1.3 ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

4.1.4 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

4.1.5 จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4.1.6 ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

4.1.7 วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

4.2 บทบาทของผู้เรียน

4.2.1 กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง

4.2.2 เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ

4.2.3 ลงมือปฏิบัติจริง สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

4.2.4 มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู

4.2.5 ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่อขยายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมระดับพัฒนาการ และลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียนการจัดการหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำ และพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว เพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียง เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และสื่อขยายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้า และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก

2. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอนรวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นการเรียนรู้
3. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสม มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
4. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ
5. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. จัดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ และสม่ำเสมอในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษา ควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่น ความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้องและทันสมัยไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบการนำเสนอที่เข้าใจง่าย และน่าสนใจ

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต้องอยู่บนหลักการพื้นฐานสองประการ คือการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลและสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ตลอดจนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินระดับชั้นเรียน เป็นการวัดและประเมินผลที่อยู่ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้สอนดำเนินการเป็นปกติและสม่ำเสมอ ในการจัดการเรียนการสอน ใช้เทคนิคการประเมินอย่างหลากหลาย เช่น การซักถาม การสังเกต การตรวจการบ้าน การประเมินโครงการ การประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ ฯลฯ โดยผู้สอนเป็นผู้ประเมินเอง

หรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน ในกรณีที่ไม่ผ่านตัวชี้วัดให้มีการสอนซ่อมเสริมการประเมินระดับชั้นเรียนเป็นการตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการความก้าวหน้าในการเรียนรู้ อันเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด มีสิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมในด้านใด นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลให้ผู้สอนใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนของตนด้วย ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

2. การประเมินระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินที่สถานศึกษาดำเนินการเพื่อตัดสินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นรายปี/รายภาค ผลการประเมินการอ่าน ทักษะการคิดวิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นอกจากนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด รวมทั้งสามารถนำผลการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับชาติ ผลการประเมินระดับสถานศึกษาจะเป็นข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการปรับปรุงนโยบาย หลักสูตร โครงสร้าง หรือวิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาและการรายงานผลการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองและชุมชน

3. การประเมินระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษาตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ตามภาระความรับผิดชอบ สามารถดำเนินการโดยประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้วยข้อสอบมาตรฐานที่จัดทำและดำเนินการโดยเขตพื้นที่การศึกษา หรือด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานต้นสังกัด ในการดำเนินการจัดสอบ นอกจากนี้ยังได้จากการตรวจสอบทบทวนข้อมูลจากการประเมินระดับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับชาติตามมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมิน ผลจากการประเมินใช้เป็นข้อมูลในการเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาในระดับต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจในระดับนโยบายของประเทศข้อมูลการประเมินในระดับต่าง ๆ ข้างต้น เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาในการตรวจสอบทบทวนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นภาระความ

รับผิดชอบของสถานศึกษาที่จะต้องจัดระบบดูแลช่วยเหลือ ปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมสนับสนุน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลที่จำแนกตามสภาพ ปัญหาและความต้องการ ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนทั่วไป กลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ กลุ่มผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาด้านวินัยและพฤติกรรม กลุ่มผู้เรียนที่ปฎิเสธ โรงเรียน กลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มพิการทางร่างกายและสติปัญญา เป็นต้น ข้อมูลจากการประเมินจึงเป็นหัวใจของสถานศึกษาในการดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนได้ทันท่วงที เป็นโอกาสให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและประสบความสำเร็จในการเรียนสถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษาให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่เป็นข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน

เกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน

1. การตัดสิน การให้ระดับและการรายงานผลการเรียน

1.1 การตัดสินผลการเรียน ในการตัดสินผลการเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ การอ่าน คិควิเคราะห์และเขียนคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น ผู้สอนต้องคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก และต้องเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในแต่ละภาคเรียน รวมทั้งสอนซ่อมเสริมผู้เรียนให้พัฒนาจนเต็มตามศักยภาพ

ระดับประถมศึกษา

1. ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด
2. ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัด และผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
3. ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา
4. ผู้เรียนต้องได้รับการประเมิน และมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ในการอ่าน คิควิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ระดับมัธยมศึกษา

1. ตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา ผู้เรียนต้องมีเวลาเรียนตลอดภาคเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดในรายวิชานั้น ๆ
2. ผู้เรียนต้องได้รับการประเมินทุกตัวชี้วัด และผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
2. ผู้เรียนต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนทุกรายวิชา

4. ผู้เรียนต้องได้รับการประเมิน และมีผลการประเมินผ่านตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา กำหนด ในการอ่าน คิควิเคราะห์และเขียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.2 การให้ระดับผลการเรียน

ระดับประถมศึกษา ในการตัดสินเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชา สถานศึกษาสามารถ ให้ระดับผลการเรียนหรือระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียน เป็นระบบตัวเลข ระบบตัวอักษร ระบบร้อยละ และระบบที่ใช้คำสำคัญสะท้อนมาตรฐานการประเมินการอ่าน คิควิเคราะห์และ เขียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ให้ระดับผลการประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่านการ ประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรม และผลงานของผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษา กำหนด และให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นผ่าน และไม่ผ่านระดับมัธยมศึกษา ในการตัดสินเพื่อให้ระดับผลการเรียนรายวิชา ให้ใช้ตัวเลขแสดง ระดับ ผลการเรียนเป็น 8 ระดับการประเมินการอ่าน คิควิเคราะห์และเขียน และคุณลักษณะอัน พึงประสงค์นั้น ให้ระดับผลการประเมินเป็น ดีเยี่ยม ดี และผ่านการประเมินกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน จะต้องพิจารณาทั้งเวลาการเข้าร่วมกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลงานของผู้เรียน ตาม เกณฑ์ที่สถานศึกษา กำหนด และให้ผลการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นผ่านและไม่ผ่าน

1.3 การรายงานผลการเรียน

การรายงานผลการเรียนเป็นการสื่อสารให้ผู้ปกครองและผู้เรียนทราบความก้าวหน้าใน การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาต้องสรุปผลการประเมินและจัดทำเอกสารรายงานให้ ผู้ปกครองทราบเป็นระยะ ๆ หรืออย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง การรายงานผลการเรียนสามารถ รายงานเป็นระดับคุณภาพการปฏิบัติของผู้เรียนที่สะท้อนมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้

เกณฑ์การจบการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดเกณฑ์กลางสำหรับการจบการศึกษา เป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. เกณฑ์การจบระดับประถมศึกษา

1.1 ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐาน และรายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติมตาม โครงสร้างเวลา เรียนที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

1.2 ผู้เรียนต้องมีผลการประเมินรายวิชาพื้นฐาน ผ่านเกณฑ์การประเมินตามที่ สถานศึกษากำหนด

1.3 ผู้เรียนมีผลการประเมินการอ่าน คิควิเคราะห์ และเขียนในระดับผ่านเกณฑ์ การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

1.4 ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับผ่านเกณฑ์ การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

1.5 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การ ประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2. เกณฑ์การจบระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1 ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติมไม่เกิน 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชา พื้นฐาน 63 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด

2.2 ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็น รายวิชาพื้นฐาน 63 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติมไม่น้อยกว่า 14 หน่วยกิต

2.3 ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่าน เกณฑ์การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.4 ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์ การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

2.5 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การ ประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

3. เกณฑ์การจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

3.1 ผู้เรียนเรียนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 81 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 39 หน่วยกิต รายวิชาเพิ่มเติมตามที่สถานศึกษากำหนด

3.2 ผู้เรียนต้องได้หน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 77 หน่วยกิต โดยเป็นรายวิชาพื้นฐาน 39 หน่วยกิต และรายวิชาเพิ่มเติม ไม่น้อยกว่า 38 หน่วยกิต

3.3 ผู้เรียนมีผลการประเมิน การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่านเกณฑ์ การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

3.4 ผู้เรียนมีผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับผ่านเกณฑ์ การประเมินตามที่สถานศึกษากำหนด

3.5 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การ ประเมินตามที่สถานศึกษากำหนดสำหรับการจบการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น การศึกษาเฉพาะทางการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษาทางเลือก การศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส การศึกษาตามอัธยาศัยให้คณะกรรมการของสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และผู้ที่ เกี่ยวข้อง ดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์ในแนวปฏิบัติการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารหลักฐานการศึกษา

เอกสารหลักฐานการศึกษา เป็นเอกสารสำคัญที่บันทึกผลการเรียน ข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. เอกสารหลักฐานการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

1.1 ระเบียบแสดงผลการเรียน เป็นเอกสารแสดงผลการเรียนและรับรองผลการเรียนของผู้เรียนตามรายวิชา ผลการประเมินการอ่าน คณิตศาสตร์และเขียน ผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา และผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษานำบันทึกข้อมูลและออกเอกสารนี้ให้ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เมื่อผู้เรียนจบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) จบการศึกษามัธยมศึกษาบังคับ (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) หรือเมื่อลาออกจากสถานศึกษาในทุกกรณี

1.2 ประกาศนียบัตร เป็นเอกสารแสดงวุฒิการศึกษาเพื่อรับรองศักดิ์และสิทธิ์ของผู้จบการศึกษา ที่สถานศึกษาให้ไว้แก่ผู้จบการศึกษามัธยมศึกษา และผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.3 แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา เป็นเอกสารอนุมัติการจบหลักสูตรโดยบันทึกรายชื่อและข้อมูลของผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) ผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาบังคับ (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) และผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6)

2. เอกสารหลักฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนด

เป็นเอกสารที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อบันทึกพัฒนาการผลการเรียนรู้ และข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับผู้เรียน เช่น แบบรายงานประจำตัวนักเรียน แบบบันทึกผลการเรียนประจำรายวิชา ระเบียบสะสม ใบรับรองผลการเรียน และ เอกสารอื่น ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการนำเอกสารไปใช้สรุปเรื่องหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 สถานศึกษา ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กและเยาวชนในทุกๆระดับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้เป็นกลไกขับเคลื่อนให้ทราบว่าผู้เรียน ต้องการอะไร ต้องสอนอะไร จะสอนอย่างไร และจะประเมินผลโดยใช้เครื่องมืออะไร ในการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาแต่ละระดับ ซึ่งมีตัวชี้วัดแต่ละชั้นปี ในระดับการศึกษามัธยมศึกษาบังคับ (ป. 1 - ม. 6) ตัวชี้วัดเป็นช่วงชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. 4 – ม. 6) สถานศึกษาสามารถนำหลักสูตรแกนกลางไปจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา และความต้องการของท้องถิ่นและความต้องการของชุมชน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญตั้งแต่ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดหมายคุณลักษณะอันพึงประสงค์

โครงสร้างหลักสูตรการจัดทำคำอธิบายรายวิชา เกณฑ์การจัดทำหลักสูตร การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ที่อิงมาตรฐานและคู่มือการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน และระดับสถานศึกษาเพื่อตัดสินผลการเรียน การดำเนินการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งโรงเรียนนาร่องและพร้อมใช้ในปีการศึกษา 2552 โรงเรียนทั่วไปจะใช้ในปีการศึกษา 2553 จะเห็นได้ว่าหลักสูตรแกนกลางเน้นกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น และสถานศึกษาเพิ่มเติมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน หรือท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนาเป็นพิเศษ

การเทียบโอนผลการเรียน

สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียนในกรณีต่างๆ ได้แก่ การย้ายสถานศึกษา การเปลี่ยนรูปแบบการศึกษา การย้ายหลักสูตร การออกกลางคันและขอกลับเข้ารับการศึกษาต่อการศึกษาจากต่างประเทศและขอเข้าศึกษาต่อในประเทศ นอกจากนี้ ยังสามารถเทียบโอนความรู้ ทักษะประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ เช่น สถานประกอบการ สถาบันศาสนา สถาบันการฝึกอบรบอาชีพ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวการเทียบโอนผลการเรียนควรดำเนินการในช่วงก่อนเปิดภาคเรียนแรก หรือต้นภาคเรียนแรกที่สถานศึกษารับผู้ขอเทียบโอนเป็นผู้เรียน ทั้งนี้ ผู้เรียนที่ได้รับการเทียบโอนผลการเรียนต้องศึกษาต่อเนื่องในสถานศึกษาที่รับเทียบโอนอย่างน้อย 1 ภาคเรียน โดยสถานศึกษาที่รับผู้เรียนจากการเทียบโอนควรกำหนดรายวิชา/จำนวนหน่วยกิตที่จะรับเทียบโอนตามความเหมาะสม

การพิจารณาการเทียบโอน สามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1. พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา และเอกสารอื่นๆ ที่ให้ข้อมูลแสดงความรู้ความสามารถของผู้เรียน
2. พิจารณาจากความรู้ ความสามารถของผู้เรียนโดยการทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งภาคความรู้และภาคปฏิบัติ
3. พิจารณาจากความสามารถและการปฏิบัติในสภาพจริง การเทียบโอนผลการเรียนให้เป็นไปตาม ประกาศ หรือ แนวปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ

สรุปเรื่องหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้สถานศึกษา ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อกรอบไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อเด็กและเยาวชนในทุกระดับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ได้กำหนด วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้เป็นกลไกขับเคลื่อนให้ทราบว่าผู้เรียนต้องการอะไร ต้องสอนอะไร จะสอนอย่างไร และจะประเมินผลโดยใช้เครื่องมืออะไร ในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาแต่ละระดับ ซึ่งมีตัวชี้วัดแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ป.1-ม.6) ตัวชี้วัดเป็น

ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) สถานศึกษาสามารถนำหลักสูตรแกนกลางไปจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาและความต้องการของท้องถิ่นและความต้องการของชุมชนโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญตั้งแต่ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร การจัดทำคำอธิบายรายวิชา เกณฑ์การจบหลักสูตร การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ที่อิงมาตรฐานและคู่มือการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษา เพื่อตัดสินผลการเรียน การดำเนินการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ซึ่งโรงเรียนนาร่องและพร้อมใช้ในปีการศึกษา 2552 โรงเรียนทั่วไปจะใช้ในปีการศึกษา 2553 จะเห็นได้ว่า หลักสูตรแกนกลางเน้นกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาเพิ่มเติมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนาเป็นพิเศษ

2.3 กระบวนการการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

แม้ว่าการพัฒนาหลักสูตรที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน หรือหลักสูตรสถานศึกษา ตามนัยแห่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มุ่งหวังให้สถานศึกษาดำเนินการจัดทำรายละเอียดของเนื้อหาสาระในหลักสูตรขั้นพื้นฐานเพิ่มเติม แต่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็ยังเน้นความสำคัญของเนื้อหาสาระ ประเภท สภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม ดังนั้นนอกจากภารกิจหลักของสถานศึกษาที่จะจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรขั้นพื้นฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดกรอบแล้ว สถานศึกษายังต้องพิจารณาและจัดสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องและสนองความต้องการของผู้เรียนที่ดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น หรือชุมชนที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรและจัดทำเนื้อหาสาระของหลักสูตรทั้งสองประเภทดังกล่าวข้างต้นจึงของเสนอรายละเอียด มิติ และมุมมองที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นภารกิจที่สำคัญและกว้างขวาง จึงมีผู้ให้ความหมายคำว่า การพัฒนาหลักสูตร ไว้หลายกรณี เช่น

กู๊ด (Carter V. Good, 1973 : 57-158) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะคือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอนวัสดุอุปกรณ์ วิธีการสอนรวมทั้งการประเมินผล ส่วนคำว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึงถึง

การแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974 : 7) ให้คำจำกัดความของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึงการจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ การพัฒนาหลักสูตรอาจหมายถึงการสร้างเอกสารอื่นๆ สำหรับนักเรียนด้วย

ทาบ่า (Hilda Taba, 1962 : 454) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดการเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ หรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดตั้งแต่จุดมุ่งหมายและวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

สงัด อุทรานันท์ (2530 : 30) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมายอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น 2) การสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐาน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525 : 10) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือ ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำราแบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่างๆ การวัดและการประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและบริการหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตร Saylor and Alexander. (1974 : 8-9) ชี้ให้เห็นว่าการจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรนั้น มีงานที่ต้องทำสำคัญ ๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. การพิจารณาและการกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นที่สำคัญของหลักสูตรที่จัดทำนั้น ว่ามีเป้าหมายเพื่ออะไร ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนย่อยของหลักสูตรนั้น ๆ อย่างชัดเจน
2. การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและวัสดุประกอบการเรียนการสอน การเลือกสรร เนื้อหาสาระเพื่อการอ่าน การเขียน การทำแบบฝึกหัด และหัวข้อสำหรับการอภิปราย ตลอดจนกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นต้น
3. การกำหนดระบบการจัดวัสดุอุปกรณ์และการจัดการเรียนการสอน ตลอดทั้ง

การทดลองที่เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับการเรียนการสอนแต่ละวิชา และการพัฒนาละชั้นเรียน บางครั้งเราจะพบว่าพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนของการตัดสินใจเลือกหาทางเลือกทางการเรียนการสอนที่เหมาะสม หรือเป็นที่รวบรวมของทางเลือกที่เหมาะสมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จนเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติได้ และถ้าหากหลักสูตรมุ่งที่จะกำหนดสำหรับผู้เรียน หลายกลุ่มหลายประเภทโดยใช้วิธีการต่าง ๆ และในโอกาสต่าง ๆ กันแล้ว นักพัฒนาหลักสูตร ต้องคำนึงถึงภูมิหลังขององค์ประกอบต่างๆ อย่างละเอียด และรอบคอบ ก่อนตัดสินใจเลือก ทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง และเมื่อตัดสินใจเลือกแล้วก็ต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจมี ผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ เป็นวัฏจักร

2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาในเรื่องของความหมายของการพัฒนาหลักสูตรที่ กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ระเบียบ และเพื่อให้งานการพัฒนาหลักสูตรดำเนิน ไปสู่จุดมุ่งหมายของการพัฒนาอย่างแท้จริง เรา จึงต้องคำนึงถึงหลักในการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีผู้นำที่เชี่ยวชาญและมีความสามารถในงานพัฒนา หลักสูตรอย่างดี

2. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการประสานงานอย่างดี จากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ

3. การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการดำเนินงานเป็นระเบียบแบบแผนต่อเนื่องกัน ไป เริ่มตั้งแต่การวางจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรนั้น จนถึงการประเมินผลการพัฒนา หลักสูตรในการดำเนินงานจะต้องคำนึงถึงจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงว่า การพัฒนาหลักสูตรจะ เริ่มที่จุดใด จะเป็นการพัฒนาส่วนย่อยหรือการพัฒนาทั้งระบบ และจะดำเนินการอย่างไรในขั้น ต่อไป สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัด หลักสูตรครูผู้สอน หรือนักวิชาการทางด้านการศึกษาและบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องร่วมมือ กันพิจารณาอย่างรอบคอบ และดำเนินการอย่างมีระเบียบแบบแผนที่ละขั้นตอน

4. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องรวมถึงผลงานต่าง ๆ ทางด้านหลักสูตรที่ได้สร้างขึ้นมา ใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารหลักสูตร เนื้อหาวิชา การทำการทดสอบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ หรือการจัดการเรียนการสอน

5. การพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรใหม่ ความคิดใหม่ แนวทางการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ใหม่

6. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงประโยชน์ในด้านการพัฒนาจิตใจ และทัศนคติของผู้เรียนด้วย

3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับต่าง ๆ

ในการพัฒนาหลักสูตรสามารถพัฒนาได้หลายระดับ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายในการพัฒนาหลักสูตรนั้นๆว่าจะพัฒนาในส่วใด เช่น จะพัฒนาหลักสูตรในภาพรวม หรือจะพัฒนาหลักสูตรเฉพาะรายวิชาหรือจะพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งของหลักสูตร เราสามารถแบ่งการพัฒนาหลักสูตรออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้คือ

1. หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท
2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น
3. หลักสูตรระดับห้องเรียน

1. หลักสูตรระดับชาติ เป็นหลักสูตรแกนหรือหลักสูตรแม่บทในระดับการศึกษาต่าง ๆ เช่น หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษา หลักสูตรอาชีวศึกษา หลักสูตรการฝึกหัดครูเป็นต้น เป็นหลักสูตรที่เขียนไว้กว้างๆ และบรรจุสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศในระดับนั้นต้องเรียนรู้เหมือนกัน เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรระดับชาติมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้

1.1 ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ประสานงานในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรทุกระดับในการควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ นับแต่การจัดทำหรือจัดปรับปรุงหลักสูตร ทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือครู แผนการสอนหนังสือ เรียนหนังสืออ่านประกอบ เป็นต้น

1.2 สถาบันส่งเสริมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีหน้าที่พัฒนาหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษา ส่วนระดับประถมศึกษานั้นจัดเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ตามลักษณะทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและลักษณะพิเศษของท้องถิ่น เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การจัดหลักสูตรวิชาชีพเลือกในระดับชาติได้ดังกล่าวไว้อย่างกว้างๆ ก็นำมาพัฒนาให้เหมาะสมกับท้องถิ่นที่ตั้งของโรงเรียน เช่น โรงเรียนทางชายฝั่งทะเลของประเทศ โรงเรียนแถบบริเวณภาคเหนือ หรือโรงเรียนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิชาชีพเลือกในระดับเดียวกันอาจแตกต่างกันไป เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ผู้ที่มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นซึ่งได้แก่เขตการศึกษาต่าง ๆ หน่วยงานนิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา

ครูผู้สอน หรือสถานประกอบการในท้องถิ่นความร่วมมือร่วมใจกันพิจารณาจัดทำหลักสูตรให้แก่โรงเรียนในท้องถิ่นของตน

3. หลักสูตรระดับห้องเรียน การพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนเป็นการนำหลักสูตรมาพัฒนาสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ บุคคลที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้คือ ครูผู้สอน โดยการสนับสนุนของผู้บริหาร สถานศึกษาเพราะฉะนั้นการพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนคือ การพัฒนาของครู ซึ่งเป็นระดับของการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญที่จะทำให้หลักสูตรระดับท้องถิ่นและหลักสูตรระดับชาติบรรลุจุดมุ่งหมาย

3.1 ผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่มีกระบวนการและขั้นตอนที่ซับซ้อน และเป็นงานที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดหลักสูตร นักวิชาการ นักพัฒนาหลักสูตร ให้มาทำงานร่วมกัน บุคคลหลายฝ่าย และต้องได้รับความร่วมมือจากฝ่ายด้วยดีการพัฒนาหลักสูตรจึงจะประสบความสำเร็จ เมื่อการพัฒนาหลักสูตรลุล่วงตามจุดมุ่งหมายแห่งการพัฒนาแล้ว ย่อก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. เป็นการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของชาติให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ เพื่อให้การศึกษาของชาติ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาให้สอดคล้องกับความเจริญของสังคมและของโลก
2. เป็นการพัฒนาระบบการศึกษาให้เจริญก้าวหน้าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม และของโลก
3. เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการพัฒนาการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาในระดับนั้น
4. เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักที่ตั้งไว้คือ มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ดังต่อไปนี้
 - 4.1 มีความสามารถเกี่ยวกับทักษะในด้านต่างๆ
 - 4.2 มีความรู้เพียงพอที่จะศึกษาในระดับสูงขึ้นไปได้
 - 4.3 ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม
 - 4.4 มีจิตใจและร่างกายและแข็งแรงสมบูรณ์
 - 4.5 มีความเข้าใจและรักษาความงามตามธรรมชาติ
 - 4.6 มีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงาม
 - 4.7 มีความสนใจและเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ

4.8 มีความสามารถในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.9 มีความสามารถในการแก้ปัญหาชีวิต และสังคมได้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 34) ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสาระสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระ ทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม
4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการใช้หลักสูตรให้เหมาะสม
5. นิเทศการใช้หลักสูตร
6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. ปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปร การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ว่าหมายถึง การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย ตามแนวการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 ขั้นตอน ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น และจากการศึกษาแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อความชัดเจนของแต่ละขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้วิจัยถึงอธิบายถึงรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ดังนี้

4. ผลที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นงานที่มีกระบวนการและขั้นตอนที่ซับซ้อน และเป็นงานที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางด้านจัดการหลักสูตร นักวิชาการ นักพัฒนาหลักสูตร ให้มาทำงานร่วมกันกับบุคคลหลายฝ่าย และต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายด้วยดีการพัฒนาหลักสูตรจึงจะ

ประสบความสำเร็จ เมื่อการพัฒนาหลักสูตรสำเร็จดู้วงตามจุดหมายแห่งการพัฒนาแล้ว ข้อม
ก่อนให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. เป็นการพัฒนาศึกษาของชาติให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ เพื่อให้
การศึกษาของชาติ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับความจริงของสังคมและของ
โลก
2. เป็นการพัฒนาระบบการศึกษาให้เจริญก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม
และของโลก
3. เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการพัฒนาการเรียน
การสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาในระดับนั้น
4. เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักที่ตั้งไว้คือ มุ่งให้เกิด
ประโยชน์แก่ผู้เรียน ดังต่อไปนี้
 - 4.1 มีความสามารถเกี่ยวกับทักษะในด้านต่างๆ
 - 4.2 มีความรู้เพียงพอที่จะศึกษาในระดับสูงขึ้นไปได้
 - 4.3 ประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของสังคม
 - 4.4 มีจิตใจและร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์
 - 4.5 มีความเข้าใจและรักษาความงามตามธรรมชาติ
 - 4.6 มีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีงาม
 - 4.7 มีความสนใจและเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ
 - 4.8 มีความสามารถในการแก้ปัญหาในชีวิต และในสังคม
5. ข้อคิดในการพัฒนาหลักสูตร
 - 5.1 ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น
 - 5.1.1 ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
 - 5.1.2 ความต้องการของสังคมในแง่ฝ่ายผู้ใช้ผลผลิต
 - 5.1.3 ความก้าวหน้าทางวิชาการ
 - 5.1.4 ความต้องการของสังคมและสิ่งแวดล้อม
 - 5.1.5 การเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม
 - 5.2 การดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรต้องกระทำให้ครบ 5 ขั้นตอน คือ
 - 5.2.1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
 - 5.2.2 การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์
 - 5.2.3 การนำหลักสูตรไปใช้

5.2.4 การประเมินผลหลักสูตร

5.2.5 การปรับปรุงหลักสูตร

5.3 หลักสูตรที่คิดต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับ

5.3.1 การบริหารหลักสูตร

5.3.2 การจัดแผนการเรียนการสอน

5.3.3 วิธีสอนและคุณสมบัติผู้สอน

5.3.4 สถานที่ สื่อการเรียนการสอน

5.3.5 หนังสือหรือตำราเรียน

6. รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของกระบวนการสร้างหรือการพัฒนาหลักสูตรของไทยนั้น ยังมีน้อยมาก ส่วนมากจะเป็นรูปแบบตามแนวคิดของชาวต่างประเทศ ซึ่งนักการศึกษาหลายท่าน ได้เสนอรูปแบบไว้ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Rulph W. Tyler)

ในปี ค.ศ. 1949 ไทเลอร์ได้เขียนหนังสือเรื่อง Basic Principles of Curriculum and Instruction ซึ่งเสนอแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรที่รู้จักกันดีคือ หลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตร (Tyler Rationale) ว่าในการจัดหลักสูตรและการสอนนั้นควรจะตอบคำถามพื้นฐาน 4 ประการคือ

1. มีความมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา

2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ

4. จะประเมินประสิทธิผลของประสบการณ์ในการเรียนอย่างไร จึงจะตัดสินได้ว่าบรรลุถึงจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

จากพื้นฐานทั้ง 4 ข้อ ซึ่งให้เห็นว่า การสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึง

การกำหนดจุดมุ่งหมาย การกำหนดประสบการณ์ทางการศึกษา การจัดประสบการณ์ทางการศึกษา ให้ผู้เรียน และการประเมินสัมฤทธิผลของหลักสูตรด้วย

รูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์เริ่มจาก

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย ก่อนจะกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างกว้าง ๆ

นั้น จะต้องอาศัยข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น แหล่งแรกคือสังคม ได้แก่ ค่านิยม ความเชื่อ

และแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตในสังคม โครงสร้างที่สำคัญทางสังคม และความมุ่งหวังทางสังคม เป็นต้น แหล่งที่สองเกี่ยวกับผู้เรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการ ความสนใจ ความสามารถและ คุณลักษณะที่ประเทศชาติต้องการ และแหล่งที่สามคือ คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาการต่าง ๆ หรือจากผลการวิจัยที่สรุปให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรจัดการเรียนการสอนแล้วนำมา ประมวลเข้าด้วยกันจนเป็นจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ ของหลักสูตรหรือจุดประสงค์ชั่วคราว (Tentative Objectives) จากนั้นจุดประสงค์ชั่วคราวจะได้รับการกลั่นกรองจากข้อมูลด้านปรัชญาการศึกษา ปรัชญาสังคม และจิตวิทยาการเรียนรู้ ซึ่งจะตัดทอนจุดประสงค์ที่แท้จริงในการพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้หรือประสบการณ์ทางการศึกษาสำหรับผู้เรียนเพื่อให้ บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดขึ้น

2. การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเลือกและการจัดประสบการณ์ การเรียนที่คาดหวังจะให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เช่นอย่างไร กิจกรรมที่จัดทั้งในการเรียนการสอน และส่วนเสริมหลักสูตรนั้นมีอะไร ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไป เพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ไทเลอร์ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกประสบการณ์ การเรียนรู้ได้ดังนี้

2.1 ผู้เรียนมีโอกาสฝึกพฤติกรรม และเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ใน จุดประสงค์

2.2 กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรจะทำให้ผู้เรียนพึงพอใจที่จะปฏิบัติตาม พฤติกรรมที่ได้ระบุไว้ในจุดประสงค์

2.3 กิจกรรมและประสบการณ์นั้นควรจะอยู่ในขอบข่ายความพอใจที่พึงปฏิบัติได้

2.4 กิจกรรมและประสบการณ์หลาย ๆ ด้านของการเรียนรู้จะนำไปสู่ จุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงข้อเดียว

2.5 ในทำนองเดียวกันกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพียงหนึ่งอย่างอาจ ตอบสนองจุดประสงค์หลาย ๆ ข้อได้

นอกจากนั้นไทเลอร์ ยังเน้นเกี่ยวกับการพิจารณาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ว่าต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ในด้านเวลาต่อเวลา และเนื้อหาต่อเนื้อหา เรียกว่าเป็นความสัมพันธ์ แบบ แนวตั้ง (Vertical) กับแนวนอน (Horizontal) ซึ่งมีเกณฑ์ในการจัดดังนี้

1. ความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความสัมพันธ์ในแนวตั้งของส่วน องค์กรประกอบหลักของตัวหลักสูตรจากระดับหนึ่งไปยังอีกระดับหนึ่งที่สูงขึ้น ไป เช่น ในวิชาทักษะ ต้องเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะในกิจกรรมและประสบการณ์บ่อย ๆ และต่อเนื่องกัน

2. การจัดช่วงลำดับ (Sequence) หมายถึง ความสัมพันธ์แนวตั้งของส่วนองค์ประกอบหลักของตัวหลักสูตรจากสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนไปสู่สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง หรือจากสิ่งที่มีความง่ายไปสู่สิ่งที่มีความยาก ดังนั้นการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้มีการเรียงลำดับก่อนหลังก็เพื่อให้ได้เรียนเนื้อหาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

3. การประเมินผล เพื่อที่จะตรวจสอบดูว่าการจัดการเรียนการสอนได้บรรลุตามจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ สมควรจะมีการปรับแก้ในส่วนใดบ้าง ควรพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

3.1 กำหนดจุดประสงค์ที่จะวัดและพฤติกรรมที่คาดหวัง

3.2 วัดและวิเคราะห์สถานการณ์ที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้น

3.3 ศึกษาสำรวจข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือที่จะวัดพฤติกรรมเหล่านั้นได้อย่าง

เหมาะสม

3.4 ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

3.4.1 ความเป็นปรนัย (Objectivity)

3.4.2 ความเชื่อมั่นได้ (Reliability)

3.4.3 ความเที่ยงตรง (Validity)

3.5 การพิจารณาผลการประเมินให้เป็นประโยชน์เพื่ออธิบายผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม การอธิบายถึงส่วนดีของหลักสูตรหรือสิ่งที่จะต้องปรับแก้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

จากรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรและการสอนของไทเลอร์ เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์แล้วจะพบว่า การพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการมีส่วนคล้ายกับวิธีการของไทเลอร์มาก เช่น การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร ไทเลอร์ได้ใช้สังคมปัจจุบันเป็นพื้นฐาน และการจัดการศึกษาของเราในปัจจุบันนี้ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์สังคมจนสรุปออกมาเป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาว่าเป็น “การศึกษาเพื่อพัฒนาคนและทำประโยชน์ให้กับสังคม” แนวคิดของไทเลอร์ได้สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอน และนอกจากนี้การพัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบา (Hilda Taba)

ฮิลดา ทาบา เป็นนักการศึกษาอีกผู้หนึ่งที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรซึ่งเป็นรูปแบบที่มีขั้นตอนคล้ายรูปแบบของไทเลอร์ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่

1. ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการ (Diagnosis of Needs) สำรวจสภาพปัญหาความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคมและผู้เรียน

2. กำหนดจุดมุ่งหมาย (Formulation of Objectives) กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจน หลังจากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการแล้ว

3. เลือกเนื้อหาสาระ (Selection of Content) จุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้วจะมีส่วนช่วยในการเลือกเนื้อหาสาระ ซึ่งนอกจากจะต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย วย และความสามารถของผู้เรียนแล้ว ยังต้องมีความเชื่อถือได้ และมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วย

4. จัดรวบรวมเนื้อหาสาระ (Organization of Content) เนื้อหาสาระที่เลือกได้ยังต้องนำมาจัดลำดับโดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง และความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน

5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences) ครูผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences) ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง

7. กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล (Determination of What to Evaluate and of the Ways and Means of Doing it) คือการตัดสินใจว่าจะต้องประเมินอะไรเพื่อตรวจสอบผลว่าบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ให้เครื่องมืออะไร

เมื่อพิจารณารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาข้างต้นดังกล่าว จะเห็นได้ว่านักการศึกษาได้พัฒนาและเสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะซึ่งแตกต่างกันออกไปในรายละเอียด บางรูปแบบเสนอไว้ในลักษณะที่หยาบและมีน้อยขั้นตอน บางรูปแบบเสนอไว้อย่างละเอียดและมีมากขึ้นตอน แท้ที่จริงแตกต่างในทางปฏิบัติมีไม่มากนัก ถ้าจะสรุปโดยภาพรวมของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแล้วสามารถกล่าวได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรมีอยู่ 5 ขั้นตอนที่สำคัญคือ

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. การจัดเนื้อหาของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร
5. การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

สรุปการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของชาติ เพราะฉะนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

จะต้องสังเกตเห็นถึงความสำคัญและทำหน้าที่ในจุดนี้อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นเครื่องมือที่ดีในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศตามจุดมุ่งหมาย ในการพัฒนาหลักสูตรนั้นจะต้องมีการวางแผนเพื่อการพัฒนา นับแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล พื้นฐาน การศึกษาหลักเกณฑ์และขั้นตอนการเลือกรูปแบบที่เหมาะสม กระบวนการพัฒนา หลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายอย่างกว้างขวางที่สามารถพัฒนาได้ ทั้งกระบวนการ นับแต่การกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตรและการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หรือพัฒนาหลักสูตรเฉพาะส่วนที่ ต้องการปรับปรุงแก้ไขไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา หรือพัฒนาในส่วนของการนำ หลักสูตรไปใช้ หรือการจัดการเรียนการสอนก็ตาม จุดประสงค์สำคัญก็คือการให้ได้มาซึ่ง หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพสามารถนำมาจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับความต้องการของ ผู้เรียนสังคมและประเทศชาติสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญทั้งด้านความรู้ ความคิด สติปัญญา และสามารถรับผิดชอบตนเองและสังคมได้

2.4 บทบาทความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

หน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 3 ระดับ ได้แก่

1. สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานหรือส่วนกลาง
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับท้องถิ่นและ
3. สถานศึกษา ซึ่งแต่ละระดับจะมีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบแตกต่างกัน

ในการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริม เพื่อให้การดำเนินการจัดทำหลักสูตร การเรียนการสอนของ สถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐาน การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติ (กรอบแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2533 : 31-34)

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินงานดังนี้

1. ด้านหลักสูตร

1.1 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้

กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อเป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนในระดับ

การศึกษาขั้นพื้นฐานใน 3 ลักษณะ ได้แก่

1.1.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1.2 ตัวชี้วัดขั้นปี-สำหรับการศึกษาภาคบังคับ

1.1.3 ตัวชี้วัดช่วงชั้น-สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และมีการปรับเปลี่ยนเป็นระยะๆ ตามภาวะการณ์ที่เปลี่ยนไป

1.2 การกำหนดหลักสูตรแกนกลาง

สำนักงานการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานส่วนกลางที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งมีองค์ประกอบ ได้แก่

1.2.1 โครงสร้างของหลักสูตรแกนกลาง

1.2.2 สาระเรียนรู้แกนกลาง (สิ่งที่ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนจำเป็นต้องเรียนรู้)

1.2.3 เกณฑ์การวัดและประเมินผลกลาง (ได้แก่ เกณฑ์กลางการจบหลักสูตรแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผล)

1.3 จัดทำเอกสารสร้างเพื่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร

1.3.1 จัดทำและเผยแพร่เอกสารเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเผยแพร่ เช่น นิยามคำศัพท์เกี่ยวกับหลักสูตร แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แนวทางการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เป็นต้น

1.3.2 จัดทำตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่

เป็นตัวอย่างให้ครูอาจารย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้

1.4 ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างความเข้มแข็งให้เขตพื้นที่การศึกษา

1.4.1 ส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือเขตพื้นที่การศึกษาในการจัดทำอบรมหลักสูตรเขตพื้นที่การศึกษา

1.4.2 ส่งเสริม สนับสนุนเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งด้านทรัพยากรและด้านวิชาการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เขตพื้นที่การศึกษา สามารถเป็นหลักแก่สถานศึกษาภายในหลักเขตพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ติดตามการประเมินผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.5.1 นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

1.5.2 ประเมินผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยประเมินเป็นระยะๆ เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการเรียนการสอน

2.1 จัดทำต้นแบบและเผยแพร่วิธีสอนที่ดี

2.1.1 วิธีการสอนที่เน้นการวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างองค์ความรู้

2.1.2 จัดทำฐานข้อมูลวิธีการสอนที่ดีเผยแพร่ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

2.2 ศึกษาวิจัยและทดลองใช้นวัตกรรม หรือวิธีการสอนรูปแบบใหม่ ๆ

2.3 อบรมเทคนิค วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ดีมีคุณภาพแก่บุคลากรในระดับ
เขตพื้นที่การศึกษา

2.4 ส่งเสริม สนับสนุนการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ

2.4.1 ประกวดและให้รางวัลครูตัวอย่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จัดการ
เรียนการสอนได้น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ

2.4.2 ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพแก่ครูที่จัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ

3. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

3.1 สร้างความรู้ความเข้าใจบุคลากรเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล

3.2 พัฒนาเครื่องมือเพื่อวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับชั้นต่างๆ

3.3 จัดทำคลังเครื่องมือเพื่อวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อบริการเขตพื้นที่
การศึกษาและสถานศึกษา

3.4 ส่งเสริมความเข้มแข็งให้เขตพื้นที่ศึกษามีความรู้และทักษะในการวัดและ
ประเมินผล

3.5 ส่งเสริมการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในระดับเขตพื้นที่การศึกษา
เพื่อพัฒนาปรับปรุง

3.6 ประสานงานและร่วมมือกับสำนักงานการทดสอบแห่งชาติในการประเมินคุณภาพ
ระดับชาติ

3.7 ดำเนินการเรื่องการตรวจสอบวุฒิและการเทียบโอน

3.7.1 จัดเก็บหลักฐานสำคัญของนักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนต่าง ๆ
(เช่น ต.2 ก.,ร.บ.2, ปพ.3) เพื่อการตรวจสอบวุฒิการศึกษา

3.7.2 ออกหนังสือรับรอง หนังสือสำคัญทางการศึกษา

3.7.3 กำหนดหลักการ จัดระบบ แนวปฏิบัติในการเทียบโอน

3.7.4 ให้คำปรึกษาสถานศึกษาเกี่ยวกับการเทียบโอน

4. ด้านสื่อการเรียนรู้

4.1 กำหนดนโยบายเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน

4.2 จัดทำหนังสือเรียน แบบฝึกหัด และหนังสือเสริมประสบการณ์

4.3 ตรวจสอบพิจารณาและควบคุมคุณภาพสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ผลิตโดย

เอกชน

4.4 เป็นศูนย์รวมสื่อของกระทรวงศึกษาธิการ

4.5 ส่งเสริมเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในการพัฒนาสื่อ และควบคุมคุณภาพของสื่อเอกชน

5. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

5.1 กำหนดนโยบาย กรอบแนวการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.2 สร้างความรู้ความเข้าใจกับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ให้ตระหนักในความสำคัญและประโยชน์ของระบบประกันคุณภาพภายใน

5.3 จัดทำฐานข้อมูลการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา และผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนในรับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

6. ด้านการพัฒนานุเคราะห์

6.1 ส่งเสริมศักยภาพเขตพื้นที่การศึกษาในรูปแบบต่างๆ เช่น อบรมประชุมสัมมนา

6.2 จัดทำเอกสารให้ข้อมูลความรู้ โดยผ่านสื่อที่หลากหลาย เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

7. ด้านการวิจัยและการพัฒนา

7.1 ศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่พบในการใช้หลักสูตร

7.2 วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนสื่อการเรียนรู้ และระบบการวัดและประเมินผล เพื่อใช้ในการพัฒนาต่างๆ อยู่บนพื้นฐานของวิชาการที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย

สรุป ผู้ที่มีบทบาทความรับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรของหน่วยงานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหน่วยงานกลาง ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานดังนี้ เช่น ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนานุเคราะห์ ด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งแต่ละด้านจะมีงานที่แตกต่างกัน เพื่อทำให้ผู้รับผิดชอบดำเนินตามนโยบาย เพื่อประโยชน์สูงสุดตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพึงตระหนักว่า ภารกิจที่สำคัญที่สุดของหน่วยงาน คือ การสนับสนุน การจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่ส่วนกลางกำหนด โดยมีบทบาทความรับผิดชอบในการดำเนินงานดังนี้

2.1 ด้านหลักสูตร

ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ เพราะเป็นตัวเชื่อมสำคัญที่จะช่วยผลักดันนโยบายชาติสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษาภารกิจสำคัญของเขตพื้นที่การศึกษาในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่

2.1.1 จัดทำกรอบหลักสูตรเขตพื้นที่สถานศึกษา

กรอบหลักสูตรเขตพื้นที่สถานศึกษา เป็นกรอบทิศทางสำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่ ใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กรอบหลักสูตรพื้นที่การศึกษาจะครอบคลุมสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางที่ส่วนกลางกำหนด และเขตพื้นที่การศึกษาอาจพิจารณาเพิ่มเติมขึ้นในส่วนที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของเขตพื้นที่กรอบหลักสูตรเขตพื้นที่การศึกษามีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1) โครงสร้างหลักสูตร : ครอบคลุมสิ่งที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลาง

2) สารการเรียนรู้ท้องถิ่น : สารการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพชุมชน สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

3) การประเมินผลการจบหลักสูตร : ชี้แจงเกณฑ์การประเมินผลกลางในหลักสูตรแกนกลาง และสอดคล้องความต้องการผู้เรียนในเขตพื้นที่

2.1.2 ส่งเสริม สนับสนุนช่วยเหลือสถานศึกษาในการจัดทำหลักสูตร

2.1.3 จัดทำคลังหลักสูตรในเขตพื้นที่การศึกษา

2.1.4 ติดตามผลประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

2.2 ด้านการเรียนการสอน

2.2.1 จัดทำศูนย์วิชาการระดับเขตพื้นที่ รวบรวมข้อมูลสารสนเทศทางวิชาการ เพื่อบริการแก่ครูในเขตพื้นที่

2.2.2 จัดระบบนิเทศ ติดตาม ช่วยเหลือ และแก้ปัญหาการเรียนของนักเรียน

2.2.3 ผลิต และส่งเสริมการผลิตสื่อและเทคนิควิทยาเพื่อการศึกษา

2.2.4 พัฒนาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ที่ใหม่ ทันสมัยแก่ครูผู้สอน

2.2.5 ติดตาม ประเมิน และวิจัยปัญหาอุปสรรคในการเรียนการสอน

2.3 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในเขตพื้นที่การศึกษา ส่งเสริมความเข้มแข็งให้สถานศึกษามีความรู้ และทักษะในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เช่น การประเมินตามสภาพจริง การประเมินการคิดวิเคราะห์ เป็นต้น พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆทุกระดับชั้น

2.4 ดำเนินการเรื่องการตรวจสอบวุฒิและการเทียบโอน

จัดเก็บหลักฐานสำคัญของนักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนต่างๆในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ เพื่อการตรวจสอบวุฒิ ออกหนังสือรับรอง หนังสือสำคัญทางการศึกษา สำหรับโรงเรียนในเขตพื้นที่ ให้คำปรึกษาแก่สถานศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการเทียบโอนส่งเอกสารหลักฐานสำคัญการจบการศึกษาของผู้เรียนในเขตพื้นที่การศึกษา ไปยังสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.5 ด้านสื่อการเรียนรู้

2.5.1 ตรวจสอบประเมินคุณภาพสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2.5.2 จัดทำหนังสือเรียน แบบฝึกหัด หนังสือเสริมประสบการณ์

2.5.3 รวบรวมสื่อ แหล่งเรียนรู้ในเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำคลังสื่อการเรียนรู้ เพื่อเผยแพร่และเสนอแนะสถานศึกษาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.5.4 ส่งเสริมสถานศึกษาในการวิเคราะห์ คัดเลือกหนังสือเรียนเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

2.6 ด้านการวิจัยและพัฒนา

วิจัยเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ เช่น การวิจัยเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การจัดการเรียนการสอนของครูที่สอนแบบท่องจำ การวิจัยเพื่อการศึกษาวิธีวัดและประเมินผลที่เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และเน้นการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน เป็นต้น

2.7 ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

2.7.1 กำหนดแผนงานและวิธีส่งเสริมสถานศึกษาให้มีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน

2.7.2 จัดทำฐานข้อมูลสถานศึกษาในเขตพื้นที่ และเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.7.3 รายงานความก้าวหน้าของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อชุมชนและหน่วยงาน
ต้นสังกัด

2.8 ด้านการพัฒนาบุคลากร

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดให้มีการอบรมครูในเรื่องต่างๆที่จะช่วยจัดทำ

หลักสูตรจัดกระบวนการเรียนรู้ และประเมินผลได้อย่างมีคุณภาพ

สรุป บทบาทระดับสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน บทบาทหน้าที่
ความรับผิดชอบไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะทุกหน่วยงาน องค์กร จะมีหน้าที่ในการพัฒนา
ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมเกี่ยวกับการดำเนินการจัดทำหลักสูตรทบทวนการเรียนการสอน การวัด
และการประเมินผล การให้คำปรึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา การพัฒนาบุคลากร การวิจัย
และการพัฒนา เพื่อที่ทำให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุด อันส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนตาม
มาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติ

3. สถานศึกษา

โรงเรียนเป็นองค์กรรากฐานที่สำคัญที่สุดของระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เพราะการดำเนินการต่างๆในโรงเรียน จะส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาเด็กนักเรียนมากที่สุด
โรงเรียนต้องปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็งในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียน
ให้มีคุณภาพตามที่คาดหวังในมาตรฐานการเรียนรู้ระดับชาติ

3.1 ด้านหลักสูตร

3.1.1 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียนมีหน้าที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยพิจารณาจาก
หลักสูตรแกนกลางและกรอบหลักสูตรเขตพื้นที่การศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาจะครอบคลุมสิ่งที่
กำหนดในหลักสูตรแกนกลาง และกรอบหลักสูตรเขตพื้นที่การศึกษา

3.1.2 ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

3.2 ด้านการเรียนการสอน

3.2.1 โรงเรียนต้องศึกษาหลักการ แนวการปฏิบัติการเรียนรู้ เพื่อจัดกิจกรรมการ
เรียนการสอนให้สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว เช่นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ
การคิดวิเคราะห์ การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามมาตรฐานการเรียนรู้

3.2.2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน

3.2.3 จัดระบบดูแลช่วยเหลือเพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนเต็มตาม

ศักยภาพของตนเอง

3.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน

3.3.1 ศึกษา วิเคราะห์ คัดเลือกหนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่กระทรวงศึกษาธิการได้อนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน เพื่อใช้ในการเรียนการสอน

3.3.2 จัดทำสื่อการเรียนการสอนใช้ประกอบการเรียนการสอน

3.4 ด้านการวัดและประเมินผล

3.4.1 กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผลของสถานศึกษา

3.4.2 จัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา

3.4.3 รายงานผลการเรียนของนักเรียนต่อผู้ปกครองและสำนักงานเขตพื้นที่

3.4.4 ดำเนินเรื่องการตรวจสอบวุฒิและการเทียบโอน

1) จัดเก็บหลักฐานสำคัญของนักเรียนที่เรียนจบการศึกษา

2) ออกหนังสือสำคัญการจบการศึกษา

3) ส่งเอกสารหลักฐานสำคัญการจบการศึกษาของผู้เรียนไปยังเขตพื้นที่

การศึกษา

4) จัดทำระบบการเทียบโอนของสถานศึกษา

3.5 ด้านการประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพภายใน เป็นการประเมินผลและการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นๆ หรือหน่วยงานต้นสังกัด การจัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เริ่มจากการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ จัดระบบสารสนเทศ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาการดำเนินงานตามแผน ตลอดจนการตรวจสอบ และรายงานผลการดำเนินงาน การปรับปรุงแก้ไขอย่างสม่ำเสมอ

3.6 ด้านการวิจัยและพัฒนา

จัดให้มีการทำวิจัยปฏิบัติการ (Action research) ทั้งในระดับชั้นเรียน และระดับสถานศึกษา เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน

3.7 ด้านความร่วมมือกับชุมชน

โรงเรียนควรประสาน ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะและให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมตัดสินใจและให้ความเห็นชอบ เพื่อให้การดำเนินงานด้านต่างๆของโรงเรียนดังกล่าวมีประสิทธิภาพ

สรุป บทบาทและหน้าที่รับผิดชอบของสถานศึกษาต่อการพัฒนาส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมการดำเนินการจัดทำหลักสูตรการเรียน หลักสูตรของสถานศึกษาให้มี ประสิทธิภาพสูงสุด มีการพัฒนาหลายด้าน เช่นเดียวกับระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เช่นเดียวกัน จะเพิ่มขึ้นมาอีกคือ ด้านความร่วมมือ กับชุมชน เพราะสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ ตัดสินใจ และเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อที่จะทำให้การดำเนินงาน ด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาบรรลุตามมาตรฐานการศึกษาระดับชาติ ระดับสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาที่กำหนดไว้ให้มีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

2.5 ปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การปรับปรุงและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประสบความสำเร็จ ก็คือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรทั้ง ทางตรงและทางอ้อม ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เนื่องจากหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่กระจายอำนาจการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา ซึ่งต้องการให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 29

ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรและจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้อง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากการสั่งการมา เป็นผู้ร่วม คือ ร่วมวางแผน และร่วมปฏิบัติ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมีบทบาทดังนี้

1. สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษามีความรู้และความสามารถในการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษารวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
2. มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างมี ระบบ
3. จัดให้มีการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงพัฒนาสาระของ หลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

2. ครูผู้สอน

ครูมีบทบาทโดยตรงในการร่วมพัฒนาหลักสูตร จัดการเรียนรู้ ครูในยุคปฏิรูป การศึกษา จะต้องปรับเปลี่ยนการเป็นผู้สอน กล่าวคือทำให้ผู้เรียนรู้วิธีการเข้าถึงแหล่งข้อมูลวิธีการ

ที่ครูสามารถทำได้ในฐานะผู้เอื้ออำนวยความสะดวกที่ดี เช่น ให้โอกาสผู้เรียนเข้าไปใช้บริการสืบค้นข้อมูลจากห้องสมุดของโรงเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้ครูยังต้องปรับบทบาท จากการเป็นผู้ป้อนข้อมูลเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา โดยจะต้องตระหนักเสมอว่า ตนเองไม่ใช่ผู้สอนแก่นความรู้ในวิชาที่สอน ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนและเป็นผู้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้ก็ต่อเมื่อครูเป็นผู้ที่เรียนรู้มาก่อนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ครูไม่เพียงแต่จะมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้เท่านั้น แต่ครูยังต้องมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2544 : 16)

1. นำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผลในห้องเรียน โดยเลือกใช้กระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และเหมาะสมกับผู้เรียน
2. วางแผนและประเมินผลการเรียนรู้ให้ได้ ข้อมูลที่แสดงความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นนั้น และนำผลการประเมินมาพัฒนาผู้เรียนต่อไป
3. ร่วมประเมินผลการใช้หลักสูตรกับสถานศึกษา

3. ผู้เรียน

เนื่องจากผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการกำหนดจุดหมายของการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรทุกหลักสูตรพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนโดยตรง ผู้เรียนจึงควรมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลที่สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนให้ ผู้รับผิดชอบพัฒนาหลักสูตรให้ทราบ และเนื่องจากผู้เรียนเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษาโดยตรง ผู้เรียนจะมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือ เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขได้ ผู้เรียนจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของตนจากการเป็นผู้รับมาเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความสามารถของตนเอง

4. ผู้ปกครอง

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้เปิดโอกาสให้บิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย

ร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (มาตรา 24) ฉะนั้น บิดามารดาและผู้ปกครองจะต้องปรับเปลี่ยนความคิดในการฝากบุตรหลานไว้ในความดูแลของครูมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. ชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและบริหารจัดการให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น และร่วมกับสถานศึกษา พัฒนาระบบการเรียนรู้ สรุบบัญญัติหลักที่สำคัญในการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ด้วยดีต้องได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจากบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน บิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลหรือหน่วยงานในชุมชน ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น เป็นต้น

2.6 ปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตร

ในบทบาทของครูผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร เกิดจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนไม่เข้าใจกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร

ดังนั้นแนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตร บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาจะต้องศึกษาเรื่องดังต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร
2. ความหมายของคำว่าหลักสูตร

ความหมายของคำว่าหลักสูตรที่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบันคือมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้กับผู้เรียนซึ่งหลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหา และความสัมพันธ์กับเวลา โดยรูปแบบหลักสูตรระดับห้องเรียน

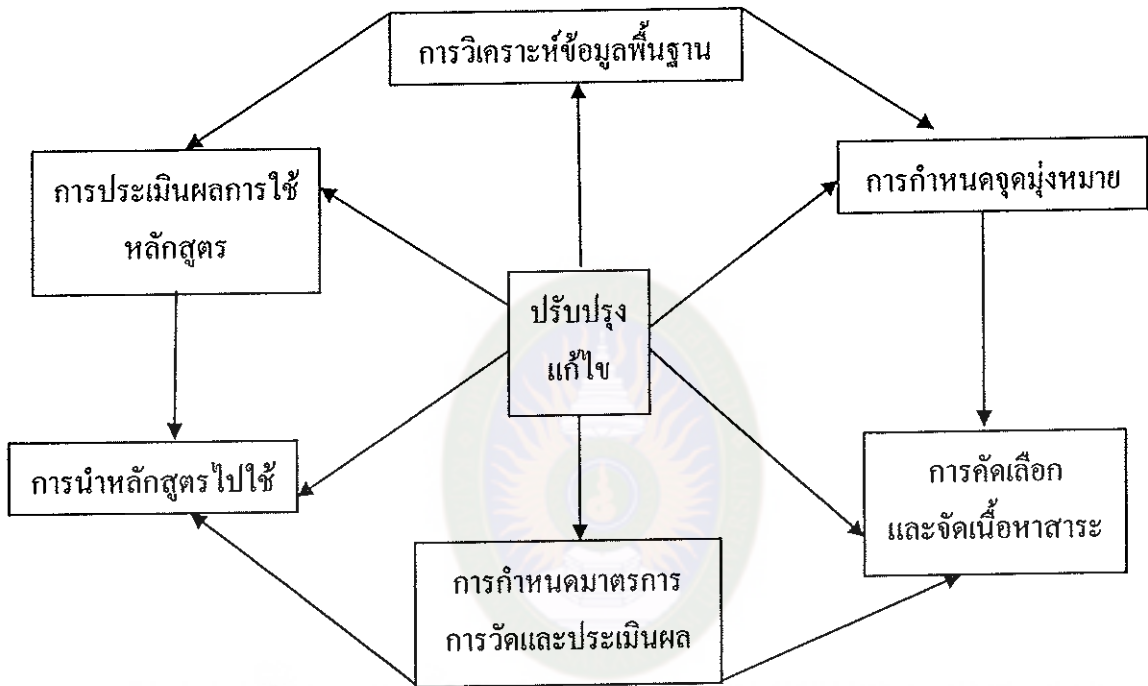
3. ข้อมูลพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร

ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญมี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านปรัชญาการศึกษา ด้านจิตวิทยาการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านวิชาการ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ข้อมูลเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะต้องนำมาวิเคราะห์ เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาหลักสูตร และการจัดองค์ประกอบของหลักสูตรที่สัมฤทธิ์ผลต่อไปนี้

4. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ สัจจ อุทรานันท์

สัจด์ อุทรานันท์ ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร โดยยึดหลักการพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบ โดยแบ่งออกเป็นการร่างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรทั้งระบบอีกด้วย แบ่งเป็นขั้นตอนซึ่งสามารถแสดงเป็นรูปวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ได้ดังภาพประกอบ

แผนภาพที่ 2 วัฏจักรกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ สัจด์ อุทรานันท์

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543, น. 77) ได้เสนอรูปแบบและแนวคิดของขั้นตอนกระบวนการ พัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง และการออกแบบหลักสูตร
2. ยกร่างเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนและรายวิชา
3. นำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้ใน โรงเรียนนาร่องและปรับปรุงแก้ไข

ข้อบกพร่อง

4. อบรมครู ผู้บริหารทุกระดับและบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจในหลักสูตรใหม่
5. นำหลักสูตรใหม่ไปใช้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน และประกาศใช้หลักสูตร

โดยมีกิจกรรมการใช้หลักสูตรใหม่ ดังนี้

5.1 การแปลหลักสูตรไปสู่การสอน คือ การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่จำเป็น

5.2 ผู้บริหารจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคลากร วัสดุหลักสูตร และบริการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่อบรมครูและบุคลากรฝ่ายบริหารหลักสูตร ห้องสมุด รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณ

5.3 การสอน เป็นหน้าที่ของครูปฏิบัติการทั่วไป

5.4 การประเมินผล ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน และการประเมินผลหลักสูตรตั้งแต่ประเมินผลเอกสาร ผลการนำหลักสูตร ไปใช้ และผลสัมฤทธิ์ของผลเรียน ซึ่งจะต้องประเมินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

5. การบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตร เป็นการนำกระบวนการบริหารมาใช้ในขั้นตอนการวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งการบริหารหลักสูตรใด ๆ ให้มีประสิทธิภาพต้องอาศัยบุคคลที่เกี่ยวข้องร่วมมือกัน แต่สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่ผู้บริหารหลักสูตรควรคำนึงถึง การเตรียมครูผู้สอน เพราะว่าครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยให้การใช้หลักสูตรนั้นบรรลุเจตนารมณ์ของหลักสูตร โดยครูจะเป็นผู้นำหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนภายในห้องเรียน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ครูผู้สอน คือ หัวใจของหลักสูตร” และคุณภาพของครูผู้สอนจึงเป็นกุญแจดอกสำคัญที่นำไปสู่การบรรลุจุดหมายหลักสูตร ด้วยเหตุนี้หน่วยงานที่ผลิตครูนั่น การผลิตครูหรือพัฒนาครูควรตระหนักถึงคุณภาพของครูด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตครู ด้วยเหตุนี้จึงควรผลิตให้มีคุณภาพเพียงพอที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่ตามโรงเรียน และสามารถออกไปใช้หลักสูตรได้ โดยสามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนได้ ดังนั้นหน่วยงานที่ผลิตครูควรให้ความสำคัญตั้งแต่การคัดเลือกนักศึกษาเข้าเรียนวิชาครูหลักสูตรการผลิตครู และกระบวนการผลิตครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจตคติที่ดีต่อวิชาครู ส่วนกรณีครูประจำการนั้น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง มีการติดตามและประเมินผลอย่างจริงจัง ถ้าทุกฝ่ายให้ความร่วมมือกันที่เตรียมและพัฒนาครูให้มีคุณภาพ การศึกษาในอนาคตของประเทศก็คงมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

6. นวัตกรรมจัดการเรียนรู้

วิธีการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ถือว่ากระบวนการสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ถ้าครูผู้สอนรู้จักเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมเนื้อหาสาระ ก็จะส่งผลต่อ

การบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร อย่างไรก็ตาม วิธีการจัดการเรียนการสอนต่างๆ ก็จะมีข้อดี และข้อจำกัดแตกต่างกันไป ซึ่งจะต้องอาศัยการเรียนรู้กระบวนการเหล่านั้นอย่างเข้าใจ อันนำไปสู่ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และตอบสนองหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น

7. การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรมีความสำคัญอย่างมากในกระบวนการจัดการศึกษา เป็น เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการควบคุมคุณภาพ การประกันคุณภาพของการศึกษาหลายระดับ ตั้งแต่ ระดับห้องเรียน ระดับ โรงเรียน ระดับเขตจนถึงระดับชาติ ผู้ที่มีบทบาทในการประเมินทั้งในระดับ ผู้จัดทำนโยบายการศึกษา ผู้กำกับดูแล จนถึงระดับผู้ปฏิบัติ จึงควรเข้าใจกับประเด็นต่าง ๆ ที่เป็น องค์ประกอบสำคัญของการประเมินหลักสูตรให้ชัดเจน เพื่อจะได้กำหนดวางแผนการประเมิน หลักสูตรที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการประเมิน และสามารถนำผลการประเมินหลักสูตรไป ใช้ได้จริง

8. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพ จะต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุก คนในสถานศึกษารวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องนอกสถานศึกษา เพื่อระดมความคิด ประสพการณ์มา ใช้ในการกำหนดหลักสูตร และพัฒนาผู้เรียนให้คุณภาพมาตรฐานที่กำหนด และตอบสนองต่อการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งเปลี่ยนไปตามธรรมชาติสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีข้อคำนึงถึง 2 ประการ คือ ต้องเชื่อมโยงกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพสถานศึกษาสามารถออกแบบ หลักสูตรของตนเองได้อย่างอิสระ โดยยึดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักวิชาการในการจัด การศึกษาที่มีความถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น มีความเป็น ไปได้

9. ปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร

ปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร คือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการยกระดับของ หลักสูตรจากระดับที่เป็นขั้นสู่อีกระดับหนึ่ง ปัญหาอันเกิดจากการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมการสร้าง หลักสูตร และร่วมการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

1. ปัญหาขาดครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม
2. ปัญหาการไม่ยอมรับและไม่เปลี่ยนแปลงบทบาทการสอนของครูตามแขนง
หลักสูตร
3. ปัญหาการจัดอบรมครู
4. ศูนย์การพัฒนาหลักสูตร ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน

5. ขาดการประสานงานที่ค้ำระหว่างหน่วยงานต่างๆ
6. ผู้บริหารต่างๆ ไม่สนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร
7. ปัญหาขาดแคลนเอกสาร เนื่องจากขาดงบประมาณและการคมนาคมขนส่ง

ไม่มีประสิทธิภาพพอ

10. แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรในอนาคต

1. พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ (เครือข่ายวิชาการ วิชาชีพ)
2. พัฒนาหลักสูตรเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จัดหลักสูตรเพื่อการพัฒนาต่อเนื่องตลอดชีวิต
3. รูปแบบหลักสูตรจะหลากหลายมากขึ้น เช่น หลักสูตรการศึกษาภาคพิเศษ หลักสูตรเฉพาะกิจ หลักสูตรฝึกอบรม
4. เปิดหลักสูตรนานาชาติเพิ่มขึ้น
5. มีการเรียนรู้ภาษาต่างๆ อย่างน้อย 2 ประเทศ เช่น เวียดนาม เขมร ลาว มลายู
6. มีการเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น การใช้เทคโนโลยีต้องไม่ขัดกับสังคมและสิ่งแวดล้อม ต้องไม่ให้เทคโนโลยีเป็นนายเรา
7. หลักสูตรและการเรียนการสอนต้องพัฒนาทักษะในการคิด การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และความสามารถในการสื่อสาร พัฒนาการให้คิดกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้
8. ให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งเรื่องเป็นสากล นานาชาติ และของไทย ต้องรู้เขารู้เรา
9. พัฒนาหลักสูตร ส่วนกลาง 60% ส่วนท้องถิ่น 40%
10. จัดการเรียนการสอน โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา
11. จะต้องมีการประกันคุณภาพทางการศึกษาทุกระดับ

สรุปปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตร บทบาทของผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรและปัญหาของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเกิดจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องไม่เข้าใจกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตรจะต้องศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ คือ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร รู้ความหมายของหลักสูตร ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร การบริหารหลักสูตร นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ การประเมินหลักสูตร การจัดทำหลักสูตรจะต้องให้เชื่อมโยงกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวข้องกับหลักวิชาการจัดการศึกษาที่ถูกต้องสอดคล้องกับบริบทสถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น ซึ่งมีปัญหามากมายในการพัฒนาหลักสูตร อันเกิดจากการร่วมคิด ร่วมสร้างหลักสูตร เช่น ครูขาด

คุณสมบัติที่เหมาะสม ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ขาดการประสานงานที่ดี เรื่องเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาหลักสูตร

2.7 ข้อควรคำนึงถึงในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และบังเกิดผลในทางปฏิบัติมากที่สุด การกำหนดขอบเขตและข้อคำนึงในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงเรื่องนี้ นักพัฒนาหลักสูตรได้กำหนดข้อที่ควรคำนึงไว้ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2542 : 32) กล่าวถึงข้อควรคำนึงในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ดังนี้ ควรใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งการได้มาของข้อมูลได้มาโดยการสำรวจการศึกษา การวิเคราะห์ วิจัย ทั้งนี้เพื่อหลักสูตรใหม่ที่ได้มาของข้อมูลอาจได้มา มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบุคคลและชุมชนให้มากที่สุด กระบวนการแบบประชาธิปไตยถือเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์อย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นเครื่องช่วยในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายในท้องถิ่น เช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เป็นต้น การพัฒนาหลักสูตรจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาคุณภาพครูผู้สอนและผู้บริหาร โรงเรียนในระดับประถมศึกษาให้สำเร็จเสียก่อน ทั้งนี้การพัฒนาหลักสูตรต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาการสอน

สังัด อุทรานันท์ (2542 : 31) การพัฒนาหลักสูตรก่อนนำไปใช้ต้องมีการวิเคราะห์และทดลองใช้เสียก่อน เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้มีคุณภาพในการนำไปใช้จริงถึงแม้ว่าจะมีการนำไปใช้จริงแล้วก็จะต้องมีการพัฒนาไปพร้อม ๆ กับหลักสูตรท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรต้องเน้นที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและให้เหมาะสมกับผู้เรียนให้มากที่สุด เพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียน ครูผู้สอนและผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้สร้างและพัฒนาหลักสูตรระดับหน่วยการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นด้วยตัวเอง หาใช่เป็นหน้าที่ของกรมวิชาการแต่เพียงผู้เดียว

พระนอม แก้วกานิด (2544 : 34) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาว่ามีข้อคำนึงในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยให้ท้องถิ่นเข้ามาร่วมรับรู้และรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ลักษณะสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่นมีอยู่หลายประการ

1. เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับคำอธิบายหรือสอดคล้องใน โครงสร้างรายวิชาบังคับเลือก หรือเลือกเสรี
2. มีเนื้อหาสอดคล้องและเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะ

3. มีวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระชี้ให้เห็นถึงปัญหาและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและประชาชนในแต่ละท้องถิ่น
4. มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้นทรัพยากรมนุษย์ แผนและแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น
5. มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น
6. มีวัตถุประสงค์ เนื้อหาสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่มโดยเฉพาะในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและอาชีพ
7. วัตถุประสงค์ให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง รักท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการพัฒนาท้องถิ่น

สรุปได้ว่าสาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพราะจัดการศึกษาที่ผ่านมาไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แท้จริงของผู้เรียน จึงเปิดโอกาสให้โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นให้มากที่สุด และเปิดโอกาสให้ผู้ให้หลักสูตรให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้นมากยิ่งขึ้นสามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเนื้อหาเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนมีความรู้ประสบการณ์ที่จะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคมตลอดทั้งส่งเสริมความภาคภูมิใจ ความสามารถพิเศษและความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและท้องถิ่น

2.8 บริบทของโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก

1. บริบทโรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม โรงเรียนขนาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม (ข้อมูลจากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปีการศึกษา 2551)

1. สภาพทั่วไป

ประวัติโรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม

ชื่อ โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม

สถานที่ตั้ง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 161 ถนนศรีสวัสดิ์ดำเนิน ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ 22 ไร่ 3 งาน 40 ตารางวา เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม เปิดทำการสอนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2497 ชั้นอนุบาลปีที่ 1 สังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

1 ตุลาคม 2523 ได้โอนจากกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เปิดทำการสอน

ตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วันที่ 17 ธันวาคม 2526 ได้ย้ายสถานศึกษามาที่โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม ที่อยู่ปัจจุบันนี้ ซึ่งขณะนั้นเป็นสถานศึกษาของโรงเรียนเมืองมหาสารคาม (โรงเรียนมหาวิชานุกุล) มีนางเกษร สาสุนันท์ เป็นผู้อำนวยการคนแรก ปัจจุบัน นายสมยศ อันทลี เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

วันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 โรงเรียนอนุบาลมหาสารคามได้ย้ายมาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ

2. ข้อมูลด้านการศึกษา

ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม มีปริมาณงาน ในความรับผิดชอบ ดังนี้

3. ข้อมูลนักเรียน

ระดับชั้นอนุบาล 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 2,622 คน (ข้อมูลนักเรียนวันที่ 10 มิถุนายน 2550)

4. ข้อมูลข้าราชการครู

มีครูทั้งหมด 115 คนผู้อำนวยการ 1 คน รองผู้อำนวยการ 4 คน ครู 110 คน รวมทั้งหมด 115 คน
เจตนารมณ์และยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาการศึกษาศึกษาของสถานศึกษา

1. เจตนารมณ์

โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม มีเจตนารมณ์ที่จะจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคณาการศึกษาศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาการศึกษาศึกษาของสถานศึกษา

2.1 การวิเคราะห์สภาพสถานศึกษาโดยใช้เทคนิค SWOT การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในสถานศึกษา

จุดแข็ง (Strengths)

1. มาตรฐานด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสามารถเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม เรียนรู้แบบโครงการ การมีความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการพัฒนางาน โดยใช้เพิ่มสะสมผลงานนักเรียน

2. มาตรฐานด้านผู้บริหาร สถานศึกษาดำเนินการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) มีการกระจายอำนาจบริหารงาน 4 ฝ่าย เช่น วิชาการและงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่องานในหน้าที่โดยตรง

จุดอ่อน (Weaknesses)

1. มาตรฐานด้านครู เนื่องจากครูผู้สอนมีอายุราชการมาก ทำให้ขาดความกระตือรือร้นด้านการปฏิบัติงาน อีกทั้งครูสอนไม่ตรงเอก ทำให้มีการส่งเสริม สนับสนุนครูเข้ารับการอบรม สัมมนา ศึกษาต่อ เพื่อเพิ่มเติมในส่วนที่พอเพียง

2. มาตรฐานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนหรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ เนื่องจากสถานศึกษาอยู่ใกล้ชุมชนขนาดใหญ่ ผู้ปกครองมีหลายอาชีพ ทำให้การประชาสัมพันธ์ในภารกิจของสถานศึกษาไม่ทั่วถึง ทำให้ชุมชนขาดความร่วมมือ ในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2.2 การวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอกสถานศึกษา

โอกาส (Opportunities)

1. โรงเรียนตั้งอยู่กลางชุมชนที่เข้มแข็ง

2. โรงเรียนตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนขนาดใหญ่ ใกล้สถานที่ราชการจำนวนมาก

3. สถานเศรษฐกิจส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีถือว่าเป็น โรงเรียนที่ได้เปรียบในเชิงการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษาต่อชุมชน เนื่องจากโรงเรียนอยู่ท่ามกลางชุมชนขนาดใหญ่ ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับดีทำให้การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา มีความคล่องตัวสูง

อุปสรรค (Threats)

1. เป็นชุมชนขนาดใหญ่

2. เป็นสังคมชุมชนเมืองเนื่องจาก โรงเรียนอยู่ใกล้ชุมชนขนาดใหญ่และเป็นสังคมในเมือง ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน ทำให้เกิดความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมการบริหารแตกต่างกัน

3. วิสัยทัศน์ (Vision)

โรงเรียนอนุบาลมหาสารคาม เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม นำความรู้ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและก้าวสู่ความเป็นสากล

4. พันธกิจ (Mission)

1. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับผู้เรียน ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2. พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเอื้อต่อการจกกิจกรรมการเรียนการสอน

3. จัดระบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพตามมาตรฐาน

การศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. นักเรียนทุกคนเป็นผู้มีคุณธรรม นำความรู้ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความเป็นไทย มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีและมีจิตได้สำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5. เป้าหมาย (Goals)

ด้าน โอกาสทางการศึกษา

1. ประชากรในวัยเรียนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนอย่างเท่าเทียมกันและได้รับโอกาสในการศึกษาปฐมวัยอย่างน้อย 2 ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ

2. ผู้พิการผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัยอย่างเท่าเทียมและทั่วถึงตามลักษณะของผู้เรียนแต่ละกลุ่มและประเภท

ด้านคุณภาพการศึกษา

1. ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัยและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ

2. ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 ได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มตามศักยภาพผู้เรียน

3. สถานศึกษามีระบบประกันภัยคุณภาพภายในและผ่านการประเมินการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

4. ผู้เรียนเป็นคนดีมีความรู้มีความเป็นไทยและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพร้อมดำรงชีวิตยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

สถานศึกษาตลอดจนองค์กร และบุคคลตามกฎหมายมีความพร้อมมีความเข้มแข็งที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาลบริหารจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

2. บริบทของโรงเรียนบ้านหนองแวง โรงเรียนขนาดกลาง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม (ข้อมูลจากแผนปฏิบัติการ ปีการศึกษา 2551)

1.สภาพทั่วไป

โรงเรียนบ้านหนองแวง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นโรงเรียนประถมขนาดกลาง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 11 บ้านหนองเจริญ ตำบลแวงน่าง อำเภอเมือง บนพื้นที่ 31 ไร่ 3 งาน 6 ตารางวา เปิดตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งหมด 132 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2552) ซึ่งเป็นนักเรียนในเขต 3 หมู่บ้าน คือ บ้านหนองแวง หมู่ 1

บ้านหนองแวง หมู่ 8 และบ้านหนองเจริญ หมู่ 11 มีข้าราชการครู 14 คน นักการภารโรง 1 คน
วิสัยทัศน์

“ภายในปีการศึกษา 2555 นักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแวงทุกคน มีคุณภาพตาม
เกณฑ์มาตรฐานการศึกษา มีความเป็นเลิศในการใช้ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ มีคุณธรรมนำ
ความรู้ บุคลากรได้รับการพัฒนาให้เป็นครูอาชีพ และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา”

พันธกิจ

การบริหารจัดการโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาการจัดกิจกรรม
การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม รักการเรียนรู้
รักการทำงาน ทำงานกับผู้อื่นอย่างมีความสุขมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีขวัญ
กำลังใจในการทำงานมีการพัฒนาอาคารสถานที่ให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เอื้อต่อการเรียนการ
สอน

เป้าประสงค์

พัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง อยู่ในสังคมได้
อย่างมีความสุขพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถ อ่านออกเสียงได้ มีความรู้เหมาะสมกับชั้นเรียน
ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรักในการทำงาน มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ผลงานมีคุณภาพ
ส่งเสริมให้นักเรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา และรักถิ่นฐานตน
พัฒนาการบริหารจัดการ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้โรงเรียนได้รับความ
ร่วมมือจาก
ชุมชนส่งเสริมให้บุคคลได้รับการพัฒนา มีการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี มีขวัญและกำลังใจ
ในการทำงานพัฒนาบริเวณอาคารสถานที่ ตกแต่งให้สะอาด สดใส ร่มรื่น สวยงาม เอื้อต่อการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอน

กลยุทธ์

พัฒนากระบวนการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากร
และชุมชนปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อ
และเทคโนโลยีที่ทันสมัย พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมส่งเสริมการสนับสนุนการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน นอกโรงเรียน และภูมิปัญญาท้องถิ่น
ส่งเสริมการจัดกิจกรรม การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นพัฒนา
กระบวนการนิเทศภายใน ให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องพัฒนากระบวนการวัดผล ประเมินผลการ
เรียนการสอนให้มีคุณภาพพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากร
พัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความรักสามัคคี ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความสุข มีขวัญกำลังใจในการทำงาน

ก้าวสู่เครื่องมืออาชีพพัฒนาอาคารสถานที่ ภูมิทัศน์ในโรงเรียน ให้สะอาดร่มรื่นสวยงามเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ความแน่นแฟ้น โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3. บริบทโรงเรียนบ้านหนองหวาย โรงเรียนขนาดเล็ก ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม (ข้อมูลจากแผนปฏิบัติการ ปีการศึกษา 2551)

1. ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนบ้านหนองหวายตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2484 ที่บ้านหนองหวาย หมู่ที่ 9 ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันออก ระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6 ไร่ 3 งาน 69 ตารางวา มีหมู่บ้านในเขตบริการมีหมู่บ้านเดียวมี 75 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 380 คน จัดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เปิดทำการสอนตั้งแต่อนุบาลชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. ข้อมูลนักเรียน

จำนวนนักเรียนจำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน (ปีการศึกษา 2552)
ระดับชั้นเรียน อนุบาล 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนทั้งหมด 35 คน

3. ข้อมูลบุคลากร (20 กุมภาพันธ์ 2552)

มีบุคลากรทั้งหมด 5 คน มี ผอ.ร.ร. 1 คน มีครู 4 คน

วิสัยทัศน์ (Vision)

โรงเรียนบ้านหนองหวายจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและทั่วถึงคุณธรรมนำความรู้ ปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นไทยและความพอเพียง อ่านออก เขียนได้ ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างสง่างาม

พันธกิจ (Mission)

1. จัดการเรียนการสอนแบบคุณธรรม นำวิชาการ ปลูกฝังความเป็นอยู่แบบพอเพียง
2. จัดการเรียนการสอนเน้นการอ่านออกเขียนได้และปฏิบัติจริง
3. พัฒนาบุคลากรมืออาชีพ สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. จัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในให้มีคุณภาพมาตรฐานและยั่งยืน
5. ปรับปรุงแหล่งความรู้ และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้
6. จัดซื้อ จัดหา พัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีสื่อสารทางระบบสารสนเทศทางระบบสารสนเทศให้สมบูรณ์ทันต่อการใช้

7. ใช้การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

เป้าหมาย (Goals)

1. นักเรียนทุกคนมีคุณธรรม จริยธรรมเป็นคนดีของคุณครูและสังคม
2. พัฒนาระบบ ประกันคุณภาพภายในสู่มาตรฐานการศึกษา
3. ครูทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
4. นักเรียนทุกคนต้องอ่านออกเขียนได้
5. ครู นักเรียน ชุมชน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทในการบริหารจัดการอย่างทั่วถึง โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
6. ครู นักเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนรู้
7. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมภายในที่เอื้อต่อการเรียนรู้

กลยุทธ์ในการบริหารโรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 1

บริหารจัดการโดยยึดโรงเรียนเป็นฐาน ครู ชุมชนและองค์กรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมวางแผน ร่วมแก้ปัญหา และร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 2

สร้างจิตสำนึกให้ครู นักเรียน ชุมชน รักโรงเรียนเหมือนบ้าน มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นอยู่อย่างพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 3

แก้ปัญหาความขาดแคลนครูและสื่อ โดยใช้สื่อการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม และโรงเรียนเครือข่ายการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม ในเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

กลยุทธ์ที่ 4

พัฒนาผู้เรียนให้อ่านออกเขียนได้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยเป็นอันดับแรก คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอาชีพ ตามลำดับ เพื่อพัฒนาการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน
สรุปบริบทของโรงเรียน

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปบริบทของโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็กได้ว่าขึ้นอยู่กับความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน ในการบริหารจัดการเรื่องหลักสูตร สถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ภายใต้ 8 สาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เหมือนกัน วิสัยทัศน์ พันธกิจ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะกำหนดให้ตรงกับสภาพและความต้องการของชุมชน การบริหารจัดการเกี่ยวกับคุณภาพ

บุคลากรและบริหารทั่วไปเหมือนกันทุกโรงเรียน ปริมาณงานและคุณภาพของงานจะขึ้นอยู่กับจำนวนบุคลากร นักเรียน ชุมชน และท้องถิ่นที่จะบริหารจัดการให้ได้ตามกลยุทธ์และมาตรฐานของสถานศึกษาที่วางไว้

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยภายในประเทศ

ศาสตราจารย์ ชินโน (2545 : 96-97) ได้ทำการศึกษามีส่วนร่วมการบริหารจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตนิเทศที่ 4 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า

1. การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามหน้าที่ทั้ง 12 ด้าน พบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นด้านการส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพ และได้มาตรฐาน ด้านปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาหรือคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานตามระเบียบตามที่เห็นสมควร ส่วนที่เหลือ 7 ด้าน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

2. เมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ กลุ่มผู้บริหาร โรงเรียนและผู้แทนข้าราชการครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าโรงเรียน และกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2545 : 78-79)

ทำการศึกษาและเปรียบเทียบระดับความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของบุคลากรในสถานศึกษา เขตการศึกษา 1 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5,507 คน จากสถานศึกษา จำนวน 304 แห่ง ในเขตการศึกษา 1 ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำราญ หาญประเสริฐ (2544 : 95-96) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมจัดการศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกด้าน ยกเว้น ด้านการให้ความเห็นชอบในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ที่คณะกรรมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย และคณะกรรมการสถานศึกษากลุ่มตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยเกือบทุกด้าน กรรมการจากครู และผู้บริหาร มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน

2. ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วม ได้แก่ กรรมการสถานศึกษาที่เป็นตัวแทนประชาชน จากองค์ประกอบต่างๆ ควรมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ส่วนปัญหาการเข้ามีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีปัญหาเรื่องจากมากไปหาน้อย คือ กรรมการสถานศึกษาไม่รู้จักหน้าที่พอ และขาดความรู้ประสบการณ์ในการจัดการศึกษา ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญแก่กรรมการสถานศึกษา และการคัดเลือกคนเข้าเป็นกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งมีการประชุมบ่อยครั้งมาก

สุขสวรรค์ พรหมมินทร์ (2544 : 96-97) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลางยกเว้นด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพได้มาตรฐาน และด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน ตลอดจนประสานกับองค์กร ภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิชาการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นที่อยู่ในระดับมาก

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเพศต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความเห็นชอบ ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายจะมีการปฏิบัติงานมากกว่าเพศหญิง

สุทัศน์ วัฒนสุทธิ (2544 : 91-92) ได้ทำการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียน ด้านการกำหนดนโยบาย แผนแม่บท แผนพัฒนาโรงเรียน โดยภาพรวม มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมบริหาร โรงเรียน ด้านเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน โดยภาพรวมมีส่วนร่วมในระดับมาก
3. การมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียน ด้านการให้คำปรึกษาแนะแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารการเงินและงบประมาณของโรงเรียน โดยภาพรวมมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียน ด้านรับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน โดยภาพรวมมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
5. การมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียน ด้านประสานงานกับองค์กรในภาครัฐและเอกชน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยภาพรวมมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
6. การมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียนด้านการแต่งตั้งที่ปรึกษาและอนุกรรมการ เพื่อดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คณะกรรมการโรงเรียนมอบหมาย โดยภาพรวมมีส่วนร่วมมากในระดับมาก

สุทวิช ชาญพิทยา (2545-91-92) ได้ทำการวิจัย การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในเขตปฏิบัติการทางการศึกษา 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนระดับประถมศึกษาได้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทุกโรงเรียน โดยมีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนปรับปรุงและจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ทำให้นักเรียนเกิดความรักและผูกพันกับท้องถิ่น หลักสูตรที่โรงเรียนระดับประถมศึกษาได้พัฒนาขึ้น “มาก” คือ กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ระดับ “ปานกลาง” เรียงตามลำดับคือ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ ด้านบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องและด้านการจัดการ ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับ “มาก” เรียงตามลำดับ คือ ด้านบุคลากร และผู้เกี่ยวข้อง ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านครุภัณฑ์อาคารสถานที่ ด้านการจัดการและด้านงบประมาณ

ธนสาร บังลังก์ปีพมา (2550-96-97) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบมอญ จังหวัดนครปฐม

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา (2) ศึกษาระดับปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษา (3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้หลักสูตร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครู โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มอญ จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย ผู้บริหาร 2 คน และครู จำนวน 54 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับน้อย แนวทางการพัฒนาการใช้หลักสูตรสถานศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการเตรียมความพร้อม เห็นว่า มีแนวทางการพัฒนา คือ ควรพาไปศึกษาดูงานจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ศึกษาสื่อเอกสารหรือศึกษาจากโรงเรียนนาร่อง เครือข่ายหรือแกนนำหรือโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ

2. ด้านการใช้หลักสูตรมีแนวทางการพัฒนา คือ ควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้

3. ด้านการนิเทศและติดตามผลใช้หลักสูตรมีแนวทางการพัฒนามากที่สุด คือ ควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลการใช้หลักสูตรภายในสถานศึกษา

การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 มีความมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนในแนวทางการพัฒนาหลักสูตร 6 ด้าน

2. เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนในแนวทางการพัฒนาหลักสูตร 6 ด้าน

3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในพื้นที่ต่างกันเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตร 6 ด้าน

4. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในพื้นที่ต่างกันเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 6 ด้าน

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1 ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านการจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน ด้านการจัดทำแผนการเรียนรู้ และด้านการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

3. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ต่างกัน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตามรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการจัดทำคำอธิบายรายวิชา และด้านการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ต่างกัน ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรทิพย์ จิวสืบพงษ์ (2536-98-99) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า ด้านการเตรียมการ โรงเรียนเตรียมการใช้หลักสูตรโดยการจัดทำ ข้อมูลต่าง ๆ ของโรงเรียน ปรับวิชาเลือกเสรีให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรโดยประชุมครู นักเรียนและ ผู้ปกครอง ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำ วัตถุประสงค์และแผนการสอน มีการจัดเตรียมวัสดุครุภัณฑ์ เตรียมอาคารสถานที่จัดห้องพิเศษต่าง ๆ จัดเตรียมบุคลากร โดยส่งครูเข้ารับการอบรม มีการจัดทำ แผนการเรียนรู้ จัดทำตารางสอน จัดครูเข้าสอนตามเอกโทมีการจัดทำ ปฏิทินกำหนดการวัดผลและประเมินผล และจัดทำข้อทดสอบ และเตรียมการนิเทศติดตามผล ปัญหาที่พบ ขาดแคลนสถานที่ฝึกงาน จำนวนสื่อไม่พอเพียงกับจำนวนนักเรียนขาดแคลนห้องพิเศษต่าง ๆ และบุคลากรไม่เพียงพอ ด้านการดำเนินงานของ โรงเรียนส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิควิธีสอนต่าง ๆ มีการให้บริการเยี่ยมสื่อ จัดกิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ การสอนซ่อมเสริม มีการแนะแนวด้านการเลือกอาชีพแก่นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนนิเทศ โดยการประชุมปรึกษา ร่วมกับคณะครู ปัญหาที่พบได้แก่ ครูขาดความรู้ และทักษะการสอน ครูไม่ใช้สื่อ งบประมาณไม่เพียงพอในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และไม่มีตารางแผน การนิเทศ

ด้านการประเมินผล โรงเรียนมีการประเมินผลการเตรียมและดำเนินการโดยประชุมปรึกษา
ร่วมกับคณะครู ปัญหาที่พบได้แก่ ขาดการวางแผนในการประเมินผล

ประสาธ ขันชัยภูมิ (2538-95-96) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและเปรียบเทียบผลการนำ
หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา
ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ กลุ่ม
ตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 203 คน ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่
1-3 จำนวน 609 คน และศึกษานิเทศก์อำเภอ จำนวน 32 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียน
ประถมศึกษาทุกขนาด มีการปฏิบัติการเตรียมความพร้อม การบริหารหลักสูตร และการเรียนการสอน
อยู่ในระดับ “มาก” และมีปัญหาอยู่ในระดับ “น้อย” 2) จากผลการศึกษาเปรียบเทียบการ
ปฏิบัติและสภาพปัญหาด้านการเตรียมความพร้อมการบริหารหลักสูตร และการเรียนการสอน
โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 3)
จากผลการศึกษาสภาพและปัญหาด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตรปรับปรุงของศึกษานิเทศก์
อำเภอ มีปัญหาอยู่ในระดับ “มาก” และมีปัญหาอยู่ในระดับ “น้อย” 4) ปัญหาอื่น ๆ ในการนำ
หลักสูตรปรับปรุงไปใช้ ด้านการเตรียมความพร้อม การส่งเอกสารหลักสูตรไปให้โรงเรียนล่าช้า
และการจัดประชุม อบรมสัมมนาบุคลากรในโรงเรียนก่อนนำ หลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้ ด้าน
การบริหารหลักสูตรบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ทักษะ เทคนิคการนิเทศภายในโรงเรียน จึง
ต้องให้มีการนิเทศภายในโรงเรียนให้เป็นระบบ ด้านการเรียนการสอน ครูขาดความรู้การนำ
หลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้การวัดและประเมินผล ครูมีภาระรับผิดชอบมาก และพฤติกรรมการ
สอนของครูไม่เปลี่ยนแปลง ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง มีปัญหาในการ
บริการ เอกสารหลักสูตร สื่อต้นแบบ ขาดแหล่งค้นคว้า โดยเฉพาะการจัดทำ หลักสูตรท้องถิ่น
การนิเทศไม่ทั่วถึงและไม่ สม่าเสมอ เพราะความไม่เพียงพอของศึกษานิเทศก์อำเภอ ที่มีปริมาณ
งานและภาระความรับผิดชอบมาก

สุพิศม์ สมศรี (2541-97-98) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นใน
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา โดย
ภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดทำระบบ
ข้อมูลพื้นฐาน ด้านการกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น ด้านการกำหนด เป้าหมายและ
จุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านการจัดทำคำอธิบายรายวิชาและเนื้อหาวิชา ด้านการจัดทำ แผนการ

สอน คู่มือครูและสื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ด้านการนำ หลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ และด้านการประเมิน เพื่อปรับปรุงพัฒนา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” ทุกด้าน และมีข้อสังเกตว่าด้านที่มี การปฏิบัติมากเป็นอันดับแรก คือ การกำหนด จุดประสงค์การเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติมากเป็นอันดับสุดท้าย คือ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา

2. ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมพบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับ “มาก” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าเกือบทุกด้านมีปัญหา อยู่ในระดับ “มาก” ยกเว้นด้านการจัดการที่มีปัญหาอยู่ในระดับ “น้อย” มีข้อสังเกตว่าด้านที่มีปัญหามากเป็นอันดับแรก คือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และอาคารสถานที่ ส่วนด้านที่มีปัญหาเป็นอันดับสุดท้าย คือด้านการจัดการ

สำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 11 (2544 : 1-80) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนำ ร่องหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เขตการศึกษา 11 จุดประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนำร่อง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 11

2. เพื่อทราบปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ การดำเนินการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนำร่อง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตพื้นที่การศึกษา เขต 11

3. เพื่อเป็นข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสนับสนุน ส่งเสริมการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนนำร่อง จำนวน 11 โรงเรียน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 507 คน กลุ่มตัวอย่าง 158 คน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนำร่อง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เขตการศึกษา 11 พบว่า ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโดยรวมพบว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาลักษณะการดำเนินการเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเตรียมความพร้อมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก เพียงด้านเดียว นอกนั้น มีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาลำดับของค่าเฉลี่ยพบว่า ด้านการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน ด้านการปรับปรุงพัฒนา และด้านการนิเทศ ถ้ากับ คิดตาม ประเมินผล ตามลำดับ และพบว่าไม่มีด้านใดดำเนินการอยู่ในระดับน้อย ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือระยะเวลาเตรียมน้อยเกินไป ขาดแคลน

บุคลากร งบประมาณมีจำกัด ครูไม่ได้เข้ารับการอบรมทุกคน วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรมีไม่เพียงพอ การนิเทศจากหน่วยงานต้นสังกัด หรือผู้เชี่ยวชาญมีน้อย ไม่ต่อเนื่อง สม่่าเสมอ ชุมชนยังมีส่วนร่วมในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาน้อย การวัดผลประเมินผลในชั้นเรียนยังมีรูปแบบไม่ชัดเจน และระยะเวลาเรียนระหว่างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กับหลักสูตรฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2533) มีความเหลื่อมล้ำกันระหว่าง 1 ชั่วโมงกับ 50 นาที ทำให้เกิดปัญหาทางปฏิบัติ

นายโอภาส อินโสม (2551-97-99) ได้ทำวิจัยเรื่องปัญหาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนชุมชนบ้านเสารีก อำเภอพนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม จังหวัดอำนาจเจริญ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนชุมชนบ้านเสารีก อำเภอพนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม จังหวัดอำนาจเจริญ ตามแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เอกสาร สรุปความตีความโดยวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน ครูผู้สอน 15 คน กรรมการสถานศึกษา 5 คน ผลการวิจัย

1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พบว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจ มีภาระงานอื่นมาก เวลาในการจัดทำมีอยู่น้อย และชุมชนมีส่วนร่วมน้อย
2. ด้านการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร พบว่า การกำหนดสัดส่วนเวลาระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้กับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนยังไม่เหมาะสมกัน และยังไม่มีการเพิ่มวิชาเพิ่มในช่วงชั้นที่ 2-3
3. ด้านการจัดทำรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนยังไม่ได้กำหนดสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมที่สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และตามศักยภาพของผู้เรียน
4. ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า ยังจัดกิจกรรมไม่ได้หลากหลาย นักเรียนไม่ได้เลือกตามความถนัด ความสนใจ และความต้องการของตนเอง ครูผู้สอนไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
5. ด้านการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า ครูขาดความมั่นใจในการสอนวิชาภาษาอังกฤษ เนื่องจากไม่ได้จบวิชาเอก การผลิตการใช้สื่อ และการใช้แหล่งความรู้ยังมีน้อย
6. ด้านการวัดผลและการประเมินผล พบว่า ยังไม่มีเกณฑ์การผ่านชั้นปี การออกแบบเอกสารหลักฐานการศึกษา ยังไม่สอดคล้องกับระเบียบที่โรงเรียนวางเอาไว้

7. ด้านการบริหารและจัดการหลักสูตร พบว่า การกำหนดเป้าหมายของโครงการยังไม่ชัดเจน ขาดการนิเทศ ติดตาม โครงการและกำหนดโครงการมากเกินไปปฏิบัติไม่ทัน

8. ด้านการเรียบเรียงเป็นเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ยังไม่กำหนดวิสัยทัศน์ และคุณภาพของผู้เรียนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้แนวทางแก้ไขในแต่ละด้าน คือ โรงเรียนกำหนดนโยบาย ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการตามนโยบาย นิเทศติดตามประเมินผลตามประเมินผล ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3.2งานวิจัยต่างประเทศ

สมิท (Smith.1995.47) ได้ศึกษาบทบาทของตัวแทนของประชาชนในการวางแผน และพัฒนาการศึกษาผลการศึกษา พบว่า

1. คณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และตัวแทนประชาชน ต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา

2. คณะกรรมการจากประชาชนไม่เห็นด้วยกับเรื่องต่างๆที่ทางโรงเรียนดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่คณะกรรมการไม่รู้ไม่เห็นหรือรับรู้

3. คณะกรรมการโรงเรียนและผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่าโรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมมาก หากเปิดโอกาสให้คณะกรรมการดังกล่าว ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน

เจนนิง (Jenning. 1995 : 35) ทำการศึกษา เรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการโรงเรียนในรัฐอริโซนา ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า กรรมการโรงเรียนยังมีความรู้ในด้านระบบการบริหารของโรงเรียนไม่เพียงพอ เช่น ไม่มีความรู้เกี่ยวกับ การบริหารงานการเงิน งบประมาณ และขาดเหตุผลที่ดีในการตัดสินใจ จึงทำให้การประชุม เพื่อกำหนดนโยบายต่างๆไม่ประสบผลสำเร็จและการจัดการศึกษาของท้องถิ่นไม่พัฒนาเท่าที่ควร

ฮาโรลด์ (Harold. 1997 : 49) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ อำนาจ บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนในการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่นผลการศึกษา พบว่า คณะกรรมการโรงเรียนมีบทบาทสำคัญมากในการกำหนดนโยบาย และการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของท้องถิ่น

เดลเน (Delaney. 2000;24-29) ได้ทำการศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกระบวนการตัดสินใจในหลักสูตรการเรียนระดับเขต พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีต่อการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน มีผลต่อวิสัยทัศน์นักเรียน และมีความคิดที่แตกต่าง การใช้วิธีสื่อสารสองทาง จะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการตัดสินใจ และทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในโรงเรียน

มูกอบโต (Mukoboto, 1982 : 53) ได้ศึกษารูปแบบการวางแผนหลักสูตรในประเทศแซมเบีย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผลกระทบของระบบการจัดการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่กำหนดโดยรัฐบาล ไม่สอดคล้องกับบทบาทของกลุ่มต่างๆ ในทางปฏิบัติ ในการจัดการหลักสูตร กลุ่มบุคคลต่างๆ ต้องการมีส่วนร่วม ในการจัดหลักสูตรทุกระดับการศึกษา กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นว่า ครูและผู้นำทางการศึกษาควรจะได้รับผิดชอบในการสร้างหลักสูตรและการตัดสินใจเลือกใช้หลักสูตร โดยอาศัยข้อมูลจากนักเรียนและชุมชน และควรมีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางการบริหารหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการต่างๆ และจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งมีการปฏิรูปการศึกษา

เมอร์ริล (Merrill, 1992 : 38) ได้ศึกษาปัจจัย ด้านองค์กรและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปหลักสูตรกรณีศึกษาในการปรับปรุงโรงเรียนในเขตอำเภอ พบว่า ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงปัจจัยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ลักษณะของเขตพื้นที่ของโรงเรียน ปัจจัยระดับโรงเรียนและปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกโรงเรียน และยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในโรงเรียนชานเมือง ยังต้องมีปัจจัยอื่นๆ อีก เช่น ประวัติชุมชน ลักษณะของชุมชน การเมือง ประสิทธิภาพของครู การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และวัฒนธรรมของโรงเรียน

ฮีเกา (Hega, 1992 : 51) ได้ศึกษาความพร้อมเพียงในการให้ความร่วมมือ ในการศึกษาความเปลี่ยนแปลงนโยบายระดับภูมิภาค และการประสานงานของพวกเขาในการให้ความร่วมมือด้านนโยบายด้านการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า นโยบายทางการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในแต่ละภูมิภาคแต่ละท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมเศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน แต่มีลักษณะเด่นเฉพาะสำคัญ 2 ประการ คือ นโยบายต้องสัมพันธ์กับนโยบายของระดับประเทศและมีทั้งการกระจายอำนาจและรวมอำนาจซึ่งขึ้นอยู่กับประชาชนและชุมชน

คาริสัน (Carison, 1992 : 26) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการของครู ในการมีส่วนร่วมร่วมตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ต้องการ ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน โดยการร่วมมือกับบุคลากรชุมชนนักเรียนและงานด้านธุรการ ครูต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดเมื่อพวกเขามีความเข้าใจชัดเจนและมีความชำนาญ ไม่มีความแตกต่างด้านขนาดของ โรงเรียนและจำนวนผู้ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมและผู้บริหารต้องพิจารณาถึงความชำนาญของครูในการมีส่วนร่วม ผู้บริหารควรให้คำแนะนำในการจัดหลักสูตรและการสอน

ผู้บริหารควรขอข้อมูลจากครู เพื่อให้เกิดผลดีต่อนักเรียน และการทำงานถ้าผู้บริหารต้องการให้ครูมีส่วนร่วมมากขึ้น ควรส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรมอยู่เสมอ

เจอร์รี่ อี (Jerry E. 1996 : 54) วิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรการออกแบบกราฟฟิคที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ควรรวบรวมแนวคิดและสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบกราฟฟิค ที่จำเป็นทางการศึกษาให้มากที่สุดก่อนดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร จากนั้นจึงแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกราฟฟิคและนักการศึกษา เมื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรแล้วควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ทราบโดยทั่วกัน ทั้งนี้หน่วยงานต้นสังกัดควรสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม และให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลายให้ความร่วมมือด้วย ทั้งหน่วยงาน องค์กรท้องถิ่น จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการจัดการศึกษามากขึ้น

ไรด์เอาท์ (Rideout, 1997 : 72) ได้ศึกษาคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน (School – based Management) ในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่นโดยส่วนมากดำเนินการ โดยการตั้งสภาโรงเรียน การจัดทำข้อมูล ใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครู – อาจารย์ ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ในด้านงบประมาณหลักสูตร บุคลากรสภาโรงเรียนและปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงานผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครู – อาจารย์มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและในขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีบทบาทส่วนร่วมมากที่สุด ผู้ปกครองและครู – อาจารย์ มีความต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือดำเนินการดังกล่าวและต้องการให้มีการปรับปรุง แนวการดำเนินงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ตลอดจน ต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรง ตลอดจน การปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่น

อีแวนส์ (Evans, 2000 : 69) ได้ศึกษาการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน กรณีศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาการศึกษาวิจัยพบว่า การนำระบบบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น จะช่วยพัฒนาโรงเรียนให้เป็นบวก หากดำเนินการดำเนินไปตามกระบวนการ ที่ทุกฝ่ายเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมและความเชื่อของคนในองค์กรนั้นด้วย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้บริหารครูและคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทหน้าที่ที่มีส่วนร่วมกันทั้งโดยรวมและรายด้านในการบริหารจัดการศึกษาโดยมีการเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ การตัดสินใจจากส่วนกลางไปยัง แต่ละโรงเรียนและชุมชนตลอดทั้งให้ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียนครูผู้ปกครอง สมาชิกในชุมชนและในบางโรงเรียน จะมีตัวแทนนักเรียนร่วมกัน เป็นกรรมการ ได้เข้ามาจัด

การศึกษาพร้อมทั้งมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ การที่มีผู้มีส่วนได้เสีย มีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการศึกษา จะทำให้โรงเรียนได้รับประโยชน์อย่างสูงสุดในด้านการเรียนของผู้เรียนนั้นต้องมีการยืดหยุ่น เพื่อตอบสนอง ความต้องการของผู้เรียนในด้านการศึกษา การดำเนินการมีส่วนร่วมการพัฒนาหลักสูตร มีการประสานงานและร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่น มีการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ความเสมอภาคทางการศึกษา เน้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่มาใช้ในการศึกษา มีระดับการปฏิบัติแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน โดยมีเป้าหมายเดียวกันคือเพื่อให้เกิดการพัฒนาการศึกษาให้ได้มาตรฐานพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY